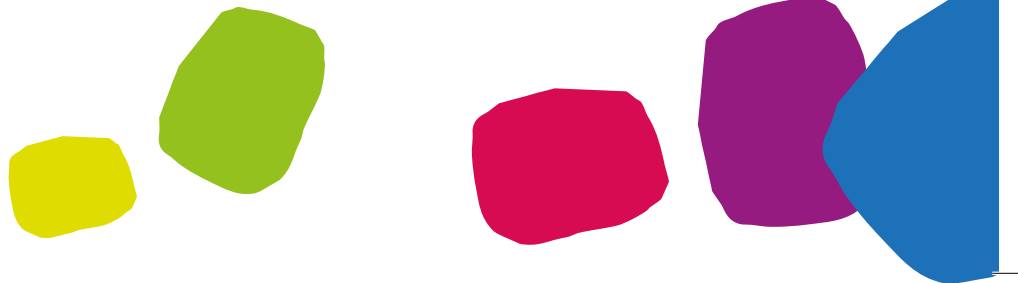

Rûteplanner Spoar 8 groep 5 - NL

De Rûteplanner wiist dy it paad
troch dyn Fryske lessen!

Route groep 5

overzicht van lesmomenten en onderdelen

lesmoment	type	titel/inhoud	(hoofd)doelen*
1	Taalactiviteit	Dit bin ik - Dit ben ik - De leerlingen richten een mini-tentoonstelling in over zichzelf.	Luisteren A1 Spreken A1
2	GRIP	OpstapFrisia - woordenschattoets	
3	Spelling en schrijven	f en Meunstertún	
4	Boekles	It leafst bin ik in fûgel - ideeën in de lesbrieff	Luisteren A1/A2 Lezen A1/B1 In gesprek A1/A2
5, 6, 7, 8	Project	Ynspiraasje genôch - Inspiratie genoeg - De leerlingen maken een kunstwerk bij een (prenten)boek. Met individuele opdrachten.	Lezen A1/A2 Spreken A2
9	Spelling en schrijven	s en Meunstertún	
10	Taalactiviteit	Dit is myn seizoen - Dit is mijn seizoen - De leerlingen schrijven een elfje over hun favoriete seizoen.	Schrijven A1/A2
11, 12, 13, 14	Project en observatie	Ik hâld fan de seizoenen - Ik hou van de seizoenen - De leerlingen houden een modeshow met kleding die past bij hun favoriete seizoen. Met individuele opdrachten. - Het observatie-instrument 'Mûnlinge presintaasje' ('Mondelinge presentatie') kan worden ingezet.	Spreken A1/A2
15	Spelling en schrijven	g en Meunstertún	

lesmoment	type	titel/inhoud	(hoofd)doelen*
16	Boekles	Bartele Bûse - ideeën in de lesbrieven	Luisteren A1/A2 Lezen A1/A2 In gesprek A1/A2
17, 18, 19, 20	Project	Dit is myn sport - Dit is mijn sport - De leerlingen praten met elkaar over verschillende sporten. Met individuele opdrachten.	In gesprek A1/A2
21	Spelling en schrijven	ch en Meunstertún	
22	Taalactiviteit	Allegear famylje - Allemaal familie De leerlingen maken een familieportret naar aanleiding van een tekst.	Lezen A1/A2 In gesprek A1/A2
23, 24, 25, 26	Project	Wêr boarten pake en beppe mei? - Waar speelden opa en oma mee? - De leerlingen maken een beschrijving van speelgoed van vroeger. Met individuele opdrachten.	Schrijven A2 In gesprek A2
27	Spelling en schrijven	ú en u en Meunstertún	
28	Taalactiviteit	Kribelbisten - Kriebelbeesten - De leerlingen leren over kleine diertjes en spelen een spel.	Luisteren A2 In gesprek A1/A2
29	Grip	Leesbegrip - eindtoets groep 5 - A2.1	
30	Spelling en schrijven	û en oe en Meunstertún	

- Taalactiviteit
- Project
- Leesactiviteit: Boekpromotie
- Spelling en schrijven
- Evaluatiemoment

* Aan deze taaldomeinen en niveaus wordt met name gewerkt. De doelen en niveaus kunnen per groep en zelfs per leerling verschillen. Tips hiervoor worden gegeven in de handleidingen bij de onderdelen. Omdat taal altijd over meer gaat dan de taal, wordt ook gewerkt aan doelen voor andere vakgebieden.

1 Dit bin ik

Handleiding voor de leerkracht

De leerlingen maken een mini-tentoonstelling over zichzelf.

Tijdpad

- Introductie en uitleg van de activiteit: 15 minuten.
- Inrichten van de mini-tentoonstelling en voorbereiding presentatie: 45-60 minuten.
- Presentatie: afhankelijk van de grootte van de groep en de vorm van presenteren.

Doelen

Met deze taalactiviteit wordt gewerkt aan de volgende doelen:

- De leerlingen verzamelen allerlei dingen en vertellen aan de hand van die dingen over zichzelf (Spreken/A1/Kan zichzelf beschrijven en Spreken/A2/Kan iets vertellen).
- De leerlingen luisteren naar de verhalen over elkaars mini-tentoonstellingen (Luisteren/A1-A2/Kan een eenvoudig voorgelezen of verteld verhaal begrijpen en Luisteren/B1/Kan korte praatjes begrijpen).

Vorbereiding

Plan in ieder geval twee momenten in voor deze taalactiviteit (zie Tijdpad). Deze activiteit past niet in één lesmoment, omdat de leerlingen even tijd nodig hebben om materialen te verzamelen voor de tentoonstelling.

- Zoek als leerkracht een aantal voorwerpen die iets over jouzelf vertellen en neem die mee naar de klas. Het is het mooist als dat verschillende soorten voorwerpen zijn. Bijvoorbeeld een foto, een voorwerp dat past bij een hobby en een voorwerp dat iets persoonlijks vertelt. Zo worden de leerlingen geïnspireerd om na te denken over verschillende voorwerpen en onderwerpen.
- Denk na over het verzamelen van de materialen. Is er een plekje waar de leerlingen hun voorwerpen zolang kunnen bewaren?
- Denk na over de organisatie van de afsluiting. Waar kunnen alle mini-tentoonstellingen uitgesteld worden? Presenteren alle leerlingen op dezelfde dag of worden de presentaties verdeeld over meerdere dagen? Presenteren de leerlingen aan de hele klas of aan kleinere groepen? In het laatste geval kunnen er meerdere presentaties tegelijk zijn.

Beschrijving

1. Introductie van het onderwerp.

Wat weten de leerlingen van tentoonstellingen? Zijn ze wel eens bij een tentoonstelling geweest? In een tentoonstelling laten kunstenaars, musea of galerieën zien waar ze mee bezig zijn geweest. Ze kiezen de beste, mooiste of belangrijkste dingen uit en nodigen publiek uit om de tentoonstelling te bekijken.
2. Uitleg van de activiteit.

Vertel de leerlingen dat ze een mini-tentoonstelling gaan maken over zichzelf. Wat zouden ze van zichzelf willen laten zien? Zitten ze op een sport? Hebben ze een favoriet boek? Is er speelgoed waar ze het allerliefst mee spelen? Hebben ze een bijzonder souvenir van een mooie vakantie? Wat ze willen tentoonstellen, moet op hun eigen tafel passen. Hun pony kan dus bijvoorbeeld niet mee, maar een foto van de pony, of een handje biks wel. Laat ook de zelf meegenomen voorwerpen zien. Vertel kort iets over jezelf en de voorwerpen. Waarom passen ze bij jou? Vertel de leerlingen dat zij op die manier ook over zichzelf gaan vertellen. Het vertellen gaat in het Fries. Als leerlingen moeite hebben om te bedenken wat bij hen past, geef ze dan de tip om aan een vriend, vriendin, of hun vader of moeder te vragen wat zij vinden dat goed bij je past. Als er teveel bedacht is, denk dan goed na over wat echt belangrijk is. Zo doet een kunstenaar dat ook als hij of zij de tentoonstelling samenstelt.
3. Inrichten van de mini-tentoonstelling en voorbereiden van de presentatie.

Dit kan pas als de leerlingen spullen hebben verzameld die ze willen gebruiken voor hun mini-tentoonstelling.

Help de leerlingen met het inrichten van de tentoonstelling. Wat past en en wat past niet? Laat de leerlingen bedenken wat ze willen vertellen. Het vertellen is in het Fries.

Bij niveau * is het voldoende om in vaste korte zinnen te vertellen over zichzelf en over de meegenomen spullen. Help de leerlingen met de Friese zinnen. Voorbeelden daarvan: 'Ik bin...' (NL = 'Ik ben ...'), 'Ik wenje ...' (NL = 'Ik woon ...') 'By ús thús binne wy mei ...' (NL = 'Bij ons thuis zijn we met ...'), 'Dit is..., dat brûk ik om ...' (NL = 'Dit is ..., dat gebruik ik om ...'), 'Dit is in foto fan ...' (NL = 'Dit is een foto van ...'), 'Dit past by my, omdat...' (NL = 'Dit past bij mij, omdat ...').

Bij het werken op niveau ** vertellen de leerlingen meer over de voorwerpen en waarom die speciaal voor hen zijn. Het wordt dan niet alleen een feitelijk beschrijving, maar meer een persoonlijk verhaal. Bijvoorbeeld: 'Dizze stien ha ik fûn doe't ús beppe noch libbe en ik mei har te kuierjen wie yn 'e bosk' (NL = 'Deze steen heb ik gevonden toen mijn oma nog leefde en ik met haar in het bos wandelde') of 'Dizze want ha ik krekt krigen om te keatsen en no kin ik folle fierder slaan as earst' (NL = Deze want heb ik net gekregen om te kaatsen en nu kan ik veel verder slaan dan eerst').

Op niveau *** vertellen de leerlingen met nog meer detail over de voorwerpen en hoe die bij hen passen. De presentatie bestaat nu niet meer uit losse zinnen, maar vormt een samenhangend verhaal. Help de leerlingen met hun verhaal als dat nodig is.
4. De leerlingen presenteren hun mini-tentoonstelling.

Doen ze dat voor de klas of in een lopende presentatie? Komt er nog meer publiek?

5. Bespreek de opdracht na.

Praat met elkaar over de opdracht. Deze vragen kunnen daarbij helpen: Hoe was het om een tentoonstelling over jezelf te maken? Hoe heb je bedacht wat je wel en niet wilde laten zien? Wat weten jullie na de tentoonstelling van elkaar wat je eerst nog niet wist? Hoe ging het met het Fries? Konden jullie de goede woorden vinden?

Differentiatie

In de beschrijving wordt de mogelijkheid gegeven om op drie niveaus bezig te zijn met deze opdracht. De doelen op niveau * worden automatisch afgevinkt in het doelenkader. Suggesties voor aanbod op niveau ** en *** zijn optioneel en worden daarom niet automatisch afgevinkt in het doelenkader.

- Niveau *: De leerlingen zoeken voorwerpen of materialen die bij henzelf horen en richten daarmee een mini-tentoonstelling in. Ze vertellen in korte standaardzinnen over zichzelf en over wat ze hebben meegenomen. Ze werken aan de doelen die boven deze taalactiviteit staan.
- Niveau **: De leerlingen richten een tentoonstelling in over zichzelf en vertellen meer persoonlijk over de voorwerpen die ze mee hebben genomen. Er wordt dan ook gewerkt aan: Spreken/B1/Kan vertellen over voorvallen en daarbij gevoelens en reacties beschrijven en Spreken/B1/Kan details toelichten, zaken uitleggen en toelichten.
- Niveau ***: De leerlingen vertellen met meer detail in een samenhangender verhaal over de voorwerpen die ze laten zien in de tentoonstelling. Als er op dit niveau wordt gewerkt, dan wordt er ook gewerkt aan Spreken/B2/ Kan samenhangende verhalen vertellen en Spreken/B2/Kan verslag doen van ervaringen en gebeurtenissen.

Bekijk per leerling op welk niveau ze de opdracht kunnen doen.

Stimuleer de leerlingen om in het overleg over de opdracht Fries met elkaar te praten, om zo aan doelen te werken voor het domein 'In gesprek'. Daag de Friestalige leerlingen uit om hun taal vast te houden, ook als ze samenwerken met leerlingen die niet Friestalig zijn. Op die manier helpen ze de niet Friestalige leerlingen bij het luisteren naar en verstaan van het Fries. Voor leerlingen voor wie de praatdrempel nog te hoog is, kan ervoor worden gekozen om niet Fries te praten in het overleg. Zij werken dan niet aan doelen voor 'in gesprek gaan en spreken, maar wel aan doelen op het gebied van luisteren en verstaan van het Fries, door het Fries van andere leerlingen.

De leerlingen kunnen ook zelf iets maken dat ze tentoonstellen. De taalactiviteit wordt zo gekoppeld aan creatieve vakken.

Met deze taalactiviteit wordt ook gewerkt aan doelen op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling en zelfs filosofie. Leerlingen denken na over zichzelf: wie zijn ze, wat vinden ze belangrijk, wat willen ze wel of niet delen, wat past bij hen en hoe is dat bij anderen? Is het ene beter dan het andere?

Extra materiaal

- Het liedje: 'Dyn talint'.
- Fragment uit Tsjek: 'Dyn identiteit'.
- Korte tekst: 'Do likest op...'
- Deze en meer materialen die bij het thema passen zijn te vinden in de Temateek bij de thema's 'Uterje dysels', en 'Sjoch om dy hinne!' Tip: gebruik het zoekveld.

Evaluatie

Het observatie-instrument 'Mûnlinge presintaasje' (NL = 'mondelinge presentatie') kan worden ingezet als de leerlingen hun mini-tentoonstelling presenteren.

Gebruik de observaties om de ontwikkeling van de leerlingen te volgen of voor feedback naar de leerlingen. Als sommige items niet in te vullen zijn, laat die dan leeg. Het observatie-instrument kun je vinden bij Learnmiddelen, GRIP, Observaasje-ynstruminten.

2 Frisia Opstaptoets

Handleiding voor de leerkracht

Met de Frisiatoetsen krijg je grip op de Friese woordenschat en grammatica. Gebruik de toetsen om een indruk te krijgen van het instapniveau én de voortgang van de leerlingen. Dat kan helpen om het lesaanbod Fries op de leerling(en) af te stemmen.

Voor wie?

- De Frisia Opstaptoets is geschikt voor (eind) groep 4 van het basisonderwijs. De toets kan ook gebruikt worden als instaptoets voor groep 5.

Organisatie

De toets bestaat uit 22 vragen en duurt 15-30 minuten. Van de vier antwoorden is steeds een antwoord goed.

Let op: laat na het afnemen van de toets niet de goede antwoorden aan de leerlingen zien. Anders kan de toets niet worden gebruikt voor een vervolgmeting. Geef daarom alleen aan wat het percentage goede antwoorden is of het behaalde referentieniveau.

Evaluatie

De Opstaptoets toetst of de basiswoordenschat op het referentieniveau A1 uit het referinsjeramt Frysk (referentiekader Fries) ligt.

De normscore (voor Friestalige leerlingen) is 86% goed van de 22 vragen. Toch kan het erg van de taalachtergrond van de leerling(en) en het taalgebied van de school afhangen wat een acceptabel niveau is.

De Frisia Opstaptoets is te vinden bij de leermiddelen in Spoar 8. Klik op 'GRIP' in het linker menu en kies dan voor Frisiatoetsen - Frisa Opstaptoets. Klik op de knop 'Ynplanne' rechtsboven om de toets klaar te zetten voor de leerlingen.

Stavering en skriuwen

3 De letter F

Handleiding voor de leerkracht

In deze les leren de leerlingen de spellingsregels die bij de letter F horen. Ze oefenen met spellingsopdrachten en schrijven een korte tekst.

Regels

De regels die bij de F horen zijn:

- Een Fries woord begint nooit met een v, maar altijd met een f.
- Een Fries woord eindigt nooit op in v, maar altijd op een f.

Vorbereiding

- Zorg er voor dat de apparatuur klaar staat die de leerlingen nodig hebben om de les te kunnen maken.
- Neem de les zelf van te voren door. De les is te vinden bij 'Learnmiddelen' in Spoar 8. Klik bij Meunstertún op 'Oefenmateriaal Stavering' en kies de letter F.
- Plan de les in voor de leerlingen door op de knop 'Ynplanne' rechtsboven te klikken.

Beschrijving

1. Introdueer de regel. Dat kan door klassikaal het begin van de les op het digibord te bekijken.
2. De leerlingen gaan zelfstandig aan de slag met de opdrachten.
3. Als de opdrachten klaar zijn, kunnen de leerlingen aan de slag met de educatieve game 'Meunstertún' over woordenschat, spelling en grammatica.

Differentiatie

- Als het moeilijk is om zelfstandig aan het werk te gaan met de opdrachten, kunnen de opdrachten ook in een tweetal gemaakt worden of laat leerlingen die meer instructie nodig hebben met elkaar aan de instructietafel zitten.
- Leerlingen die extra werk willen doen, kunnen de les F en V maken. Daar leren de leerlingen over de f en de v in het midden van een woord.

Let op!

Het leren van spelling staat in dienst van het schrijven van teksten. De spellingslessen hebben het doel om de leerlingen zich beter vertrouwd te voelen met het schrijven van Friese teksten en dat de kwaliteit van de eigen geschreven Friese teksten beter wordt. Verbind de spellingslessen zoveel mogelijk aan teksten. Laat de leerlingen regelmatig zelf teksten schrijven en koppel daar het oefenmateriaal voor de spelling aan. Wijs de leerlingen bij het schrijven en nakijken van de tekst nog eens op de spellingsregels waar ze mee geoefend hebben.

Zichtbaar in de klas

Woordenlijst letter F

fluch	brief
ik graaf	fiif
fleantúch	frou
famke	fyts
foet	flesse

Bij het schrijven van teksten

De schrijfo opdracht

Deze opdracht kan helemaal los aangeboden worden van bovenstaande spellingsles.

- Kies een creatieve opdracht en vertel de leerlingen dat zij in het Fries zullen schrijven. Als de leerlingen zich niet vertrouwd voelen. ('ik kan niet Fries schrijven') wijs ze er dan op dat het gaat om het creatieve proces en de inhoud van de tekst en in eerste instantie niet op de correcte spelling. Bekijk 'differentiatie' voor meer mogelijkheden.
- Laat de leerlingen eerst een brainstorm doen. Waaraan denken ze bij het onderwerp en de opdracht? Wat willen ze gebruiken in hun verhaal? Laat ze een kladversie maken van hun tekst.
- Als de leerlingen tevreden zijn over de eerste versie van de tekst, kunnen zij naar de spelling kijken. Wat hebben ze geoefend in de spellingsles? Is dat in de tekst ook goed gegaan? Laat ze er eventueel met zijn tweeën naar kijken. Verbeter de fouten en schrijf de laatste versie van de tekst.
- De teksten zijn klaar! Suggesties: Laat de leerlingen de tekst aan elkaar voorlezen, maak van de teksten een boekje, bewaar de teksten in een verhalenschrift, publiceer de teksten in de schoolkrant of in een nieuwsbrief naar ouders of hang de teksten op in de klas. Dit is natuurlijk ook afhankelijk van de soort tekst die geschreven is.

Differentiatie

Als het schrijven in het Fries moeilijk is, laat de leerlingen dan in tweetallen werken.

Friestalige leerlingen kunnen niet-Friestalige leerlingen helpen met de Friese woordenschat, talige leerlingen kunnen minder talige leerlingen helpen met het handig omgaan met woorden en zinnen en creatieve leerlingen kunnen minder creatieve leerlingen helpen met ideeën en vormen. Als niet alle leerlingen zich vertrouwd voelen met het schrijven in het Fries, kunnen (sommige) leerlingen de schrijfo opdracht ook in hun eigen taal doen (Nederlands of een andere taal). Laat de leerlingen die het verhaal niet in het Fries geschreven hebben de tekst vertalen met behulp van internet. De website www.frysker.nl heeft de mogelijkheid om teksten te vertalen van het Nederlands in het Fries. Laat de leerlingen de Friese versie opschrijven of uitdrukken. Laat ze in de Friese tekst op zoek gaan naar woorden die passen bij de spellingsregel waar ze mee geoefend hebben.

Boekles

4 It leafst bin ik in fûgel - NL

Handleiding voor de leerkracht

De leerlingen lezen (een aantal) gedichten uit de dichtbundel 'It leafst bin ik in fûgel' van verschillende dichters, praten er samen over en doen (een aantal) bijpassende activiteiten uit de lesbrief. De lesbrief is gemaakt door Lida Dijkstra.

Tijdpad

Afhankelijk van de keuze van de activiteiten.

Doelen

- De leerlingen ontdekken de wereld in boeken en hebben plezier bij het lezen en met elkaar bespreken van het boek.
- De leerlingen kunnen (eventueel met behulp van de illustraties) het verhaal begrijpen. (Luisteren A1/A2 - Kan een eenvoudig voorgelezen of verteld verhaal begrijpen / Lezen A1 - Kan een indruk krijgen van teksten, vooral als er visuele steun bij is).
- De leerlingen kunnen samen praten over het verhaal (In gesprek A1 - Kan informatie vragen of geven/In gesprek A2 - Kan zeggen wat hij/zij ervan denkt).

Vorbereiding

- Zorg voor een exemplaar van het prentenboek 'It leafst bin ik in fûgel'. De leesconsulent van de bibliotheek kan daar eventueel bij helpen, of bestel het boek in de webshop van de Afûk.
- Lees de lesbrief in de taalactiviteit 'Boekles: It leafst bin ik in fûgel' goed door en maak een keus uit de activiteiten.
- Zijn er materialen nodig voor de gekozen activiteiten? Leg die dan alvast klaar.

Beschrijving

- Een beschrijving van de opdrachten is te vinden in de lesbrief in deze taalactiviteit in Spoor 8.

Differentiatie

- Omgang met niet-Friestalige leerlingen
De leerlingen op weg naar A1-niveau mogen het Nederlands als voertaal gebruiken, de leerlingen op weg naar A2-niveau proberen Friese woorden te gebruiken en leerlingen op A2-niveau doen het in het Fries. Stimuleer de niet-Friestalige leerlingen om vaste Friese uitdrukkingen ('chunks') te gebruiken als ze het gesprek niet goed kunnen volgen. voorbeelden daarvan zijn: kinst dat noch in kear sizze? (NL = kun je dat nog een keer zeggen?), ik begryp it net (NL = ik begrijp het niet), kinst it noch in kear útlizze (NL = kun je dat

nog een keer uitleggen) of kinst dat ek nochris in kear yn it Nederlânsk sizze? (NL = kun je dat ook nog eens in het Nederlands zeggen?).

- **Taalsteun**
Vertaal moeilijke woorden in het Nederlands of laat Friestalige leerlingen dat doen. Gebruik de illustraties als steun bij de tekst door dingen aan te wijzen.
- **Meertaligheid**
Vraag leerlingen met een andere thuistaal dan Fries of Nederlands of zij woorden uit de gedichten in hun thuistaal kennen. Maak de woorden zichtbaar door ze op te schrijven.

Projecten

5, 6, 7 en 8 Ynspiraasje genôch

Handleiding voor de leerkracht

Om een kunstwerk te maken, heeft een kunstenaar inspiratie nodig. Inspiratie kan overall vandaan komen: uit een verhaal, uit muziek of uit dingen die je meemaakt. In de projectopdracht bij dit thema maken de leerlingen een kunstwerk bij een Fries (prenten)boek.

Doelen

Met dit Projekt wordt gewerkt aan de volgende doelen:

- **Lezen**
(op weg naar) A1 - Kan een indruk krijgen van teksten, vooral als er visuele steun bij is
(op weg naar) A2 - Kan fictie en literatuur belevend lezen
- **Spreken**
(op weg naar) A2 - Kan in het kort beschrijven hoe hij/zij is moet doen of moet maken of hoe iets werkt.
(op weg naar) A2 - Kan iets vertellen
(op weg naar) B1 - Kan een heldere beschrijving geven

Vorbereiding

- Open het Projekt in Spoar 8. Klik door de projectopdracht en de niveau-opdrachten om die te verkennen.
- Denk na over de boeken waarover wordt gewerkt.
- Zijn de leerlingen vrij in hun keus? Of is er een selectie gemaakt waar de leerlingen uit kunnen kiezen? Of misschien worden er wel verschillende kunstwerken gemaakt bij één boek dat juf of meester voorleest of dat de groep samen leest.
- Denk na over hoe de leerlingen aan de slag gaan. Werken ze individueel of in groepjes van twee of drie? Kies bij het werken in groepjes voor heterogene groepjes van twee of drie leerlingen op basis van thuistaal en taalniveau. De niet-Friestalige leerlingen hebben zo steun aan de Friestalige leerlingen. Welke materialen mogen de leerlingen gebruiken voor hun kunstwerk?
- Bedenk wanneer de leerlingen aan de slag gaan. Is dat op een vaste tijd voor alle leerlingen of krijgen leerlingen tussendoor ook tijd om aan de kunstwerken te werken? Waar kan dat?
- Als de kunstwerken klaar zijn, kunnen de leerlingen die aan de klas laten zien. Is er nog meer publiek welkom? Hoe wordt dat publiek uitgenodigd en waar kan de tentoonstelling van de kunstwerken plaatsvinden?

Beschrijving

1. Open met de leerlingen de 'Utlis' van de Projectopdracht.
Lees die met elkaar door en praat over kunst. Wat weten de leerlingen daar al van? Wat verstaan de leerlingen onder kunst? Welke vormen van kunst zijn er nog meer? Denk aan schilderijen en beeldhouwwerken, maar bijvoorbeeld ook aan poëzie en fotografie. Wat nog meer? Kennen de leerlingen een kunstenaar? Hoe weet een kunstenaar wat hij of zij moet maken?
2. Wijs de leerlingen op het onderdeel 'Tarieding' van de Projectopdracht.
Daar vinden ze tips voor het uitvoeren van de opdracht. Het begint met lezen. Geef de leerlingen daar de tijd voor. De 'Helpkaart – Mei-inoar lêze' kan helpen bij het aanpakken van de tekst. Neem die door met de leerlingen. De helpkaart is te vinden bij dit project in Spoar 8. Laat de leerlingen samen lezen als Fries lezen lastig is. Friestalige leerlingen kunnen de niet-Friestalige leerlingen helpen om de tekst te lezen en te begrijpen. Hardop lezen kan helpen om de Friese woorden te begrijpen. Praat met de leerlingen over de uitvoering van de opdracht.
Laat eerst de tekst, het verhaal of het boek lezen of lees met elkaar. Laat de leerlingen met elkaar praten over hun verhaal en wat ze daar mooi aan vinden. Laat ze nadenken over het kunstwerk dat ze willen maken en waarom ze vinden dat dat bij het verhaal past. Wat gaf hen inspiratie?
3. Bespreek de planning.
Vertel de leerlingen wat ze mogen gebruiken om hun kunstwerk te maken en wanneer ze daaraan mogen werken. Wanneer moet het kunstwerk klaar zijn? Hoe ziet de tentoonstelling van alle kunstwerken er straks uit?
4. Begeleid de leerlingen als dat nodig is.
Denk daarbij aan het lezen van de tekst, aan het bedenken van een onderwerp voor hun kunstwerk of aan de praktische uitvoering.
5. Laat de leerlingen de niveau-opdrachten bij het project maken.
De niveau-opdrachten zijn verdiepende (taal)opdrachten bij het project. Leerlingen zijn aan de slag met woordenschatoefeningen, teksten en filmpjes die inhoudelijk bij het project passen. Er zijn gele opdrachten voor de leerlingen die minder thuis zijn in het Fries en blauwe opdrachten voor leerlingen die beter thuis zijn in het Fries. Gele en blauwe opdrachten zijn gebaseerd op hetzelfde bronmateriaal en kunnen eventueel tegelijk worden uitgelegd of besproken.
6. Stel de kunstwerken tentoon.
Ontvang eventueel het publiek dat voor de voorstelling komt. Laat de leerlingen iets vertellen over hun kunstwerken. Stimuleer de leerlingen om dat in het Fries te doen.
7. Praat na de uitvoering over de opdracht.
Hoe is het gegaan? Onder 'Utfiering' in de Projectopdracht staan een aantal vragen die daarbij kunnen helpen.
8. Laat de leerlingen de zelfevaluatie invullen.
Er is een Friese en een Nederlandse versie van de zelfevaluatie. De leerlingen kunnen kiezen welke versie ze invullen

Differentiatie

- De keus voor een boek dat de leerlingen gebruiken voor hun kunstwerk kan de projectopdracht moeilijker of makkelijker maken. Het lezen van een prentenboek is vanwege de illustraties eenvoudiger dan het lezen van een avonturenboek. Er kan ook gekozen worden voor gedichten om een kunstwerk bij te maken. Gedichten zijn vaak kortere teksten, maar begrijpen de leerlingen wat de dichter bedoelt? Het type boek dat de leerlingen kiezen, zegt niets over de inspiratie die ze eruit halen en het kunstwerk dat ze erbij maken.
- Om de nadruk op het Fries te leggen, kan er ook voor gekozen worden om met elkaar één boek als basis te nemen. Door met elkaar te lezen, kunnen niet-Friestalige leerlingen leren van Friestalige leerlingen en zwakkere lezers hebben steun aan sterkere lezers. Met elkaar praten over het boek, het gedicht of het verhaal kan leerlingen inspireren tot creatieve ideeën voor hun kunstwerk.
- Tijdens dit project wordt gewerkt aan doelen voor het lezen en aan doelen voor het spreken. Dit laatste gebeurt als de kunstwerken tentoon worden gesteld. Voor leerlingen voor wie de praatdrempel nog te hoog is, kan ervoor gekozen worden om niet in het Fries te hoeven spreken. Zij werken dan niet aan spreekdoelen, maar wel aan luisteren en verstaan van het Fries, door de verhalen van Friestalige leerlingen.
- Dit project kan aansluiten bij het kunstonderwijs. Het uitnodigen van een kunstenaar in de klas kan inspirerend werken.

Evaluasje

Na de uitvoering van de projectopdracht kunnen de leerlingen een zelfevaluatie over de opdracht invullen. De zelfevaluatie kan in het Fries en in het Nederlands gemaakt worden.

9 De letter S

Handleiding voor de leerkracht

Yn dizze les leare de learlingen de staveringsregels dy't by de letter S hearre. Se oefenje mei staveringsopdrachten en skriuwe in koarte tekst.

Regels

De regels die bij de S horen zijn:

- Een Fries woord begint nooit met een z, maar altijd met een s.
- Een Fries woord heeft aan het einde nooit een z, maar altijd een s.

Vorbereiding

- Zorg er voor dat de apparatuur klaar staat die de leerlingen nodig hebben om de les te kunnen maken.
- Neem de les zelf van te voren door. De les is te vinden bij 'Learnmiddelen' in Spoar 8. Klik bij Meunstertún op 'Oefenmateriaal Stavering' en kies de letter S.
- Plan de les in voor de leerlingen door op de knop 'Ynplanne' rechtsboven te klikken.

Beschrijving

1. Introdueer de regel. Dat kan door klassikaal het begin van de les op het digibord te bekijken.
2. De leerlingen gaan zelfstandig aan de slag met de opdrachten.
3. Als de opdrachten klaar zijn, kunnen de leerlingen aan de slag met de educatieve game 'Meunstertún' over woordenschat, spelling en grammatica.

Differinsjaasje

- As it dreech is om selstannich oan it wurk te gean mei de opdrachten, kinne de opdrachten ek yn in twatal makke wurde of lit learlingen dy't mear ynstruksje nedich hawwe mei-inoar by de ynstruksjetafel sitte.
- Learlingen dy't ekstra wurk dwaan wolle, kinne de les S en Z meitsje. Dêr leare de learlingen oer de s en z yn 'e midden fan in wurd.

Let op!

Het leren van spelling staat in dienst van het schrijven van teksten. De spellingslessen hebben het doel om de leerlingen zich beter vertrouwd te voelen met het schrijven van Friese teksten en dat de kwaliteit van de eigen geschreven Friese teksten beter wordt.

Verbind de spellingslessen zoveel mogelijk aan teksten. Laat de leerlingen regelmatig zelf teksten schrijven en koppel daar het oefenmateriaal voor de spelling aan. Wijs de leerlingen bij het schrijven en nakijken van de tekst nog eens op de spellingsregels waar ze mee geoefend hebben.

Zichtbaar in de klas

Woordenlijst letter S

swan	see
ik raas	faas
swimme	siik
suster	swier
souder	sebra

Bij het schrijven van teksten

De schrijfpdracht

Deze opdracht kan helemaal los aangeboden worden van bovenstaande spellingsles.

- Kies een creatieve opdracht en vertel de leerlingen dat zij in het Fries zullen schrijven. Als de leerlingen zich niet vertrouwd voelen. ('ik kan niet Fries schrijven') wijs ze er dan op dat het gaat om het creatieve proces en de inhoud van de tekst en in eerste instantie niet op de correcte spelling. Bekijk 'differentiatie' voor meer mogelijkheden.
- Laat de leerlingen eerst een brainstorm doen. Waaraan denken ze bij het onderwerp en de opdracht? Wat willen ze gebruiken in hun verhaal? Laat ze een kladversie maken van hun tekst.
- Als de leerlingen tevreden zijn over de eerste versie van de tekst, kunnen zij naar de spelling kijken. Wat hebben ze geoefend in de spellingsles? Is dat in de tekst ook goed gegaan? Laat ze er eventueel met zijn tweeën naar kijken. Verbeter de fouten en schrijf de laatste versie van de tekst.
- De teksten zijn klaar! Suggesties: Laat de leerlingen de tekst aan elkaar voorlezen, maak van de teksten een boekje, bewaar de teksten in een verhalenschrift, publiceert de teksten in de schoolkrant of in een nieuwsbrief naar ouders of hang de teksten op in de klas. Dit is natuurlijk ook afhankelijk van de soort tekst die geschreven is.

Differentiatie

Als het schrijven in het Fries moeilijk is, laat de leerlingen dan in tweetallen werken. Friestalige leerlingen kunnen niet-Friestalige leerlingen helpen met de Friese woordenschat, talige leerlingen kunnen minder talige leerlingen helpen met het handig omgaan met woorden en zinnen en creatieve leerlingen kunnen minder creatieve leerlingen helpen met ideeën en vormen. Als niet alle leerlingen zich vertrouwd voelen met het schrijven in het Fries, kunnen (sommige) leerlingen de schrijfpdracht ook in hun eigen taal doen (Nederlands of een andere taal). Laat de leerlingen die het verhaal niet in het Fries geschreven hebben de tekst vertalen met behulp van internet. De website www.frysker.nl heeft de mogelijkheid om teksten te vertalen van het Nederlands in het Fries. Laat de leerlingen de Friese versie opschrijven of uitdrukken. Laat ze in de Friese tekst op zoek gaan naar woorden die passen bij de spellingsregel waar ze mee geoefend hebben.

10 Dit is myn seizoen - NL

Handleiding voor de leerkracht

De leerlingen schrijven een Fries gedicht over hun favoriete seizoen.

Tijdspad

45 minuten. Het (voor)lezen kan ook op een ander moment in de week worden gedaan.

Doelen

Met deze taalactiviteit wordt gewerkt aan de volgende doelen:

- De leerlingen kunnen een Fries gedicht schrijven over hun favoriete seizoen. (Schrijven/A2/Kan een eenvoudig verhaal of gedicht schrijven).
- De leerlingen kunnen met elkaar overleggen over welke woorden bij hun seizoen passen (In Gesprek/A1/Kan informatie vragen of geven, In Gesprek/A2/Kan een plan of idee voorleggen en bespreken en afspraken maken).
- De leerlingen kunnen hun eigen gedicht voorlezen en de gedichten van anderen lezen (Lezen/A1/Kan een indruk krijgen van teksten, vooral als er visuele ondersteuning bij is en Lezen/A2/ Kan fictie en literatuur belevend lezen).

Vorbereiding

- Lees de voorbeelden en de uitleg van drie verschillende dichtvormen (kijk bij deze taalactiviteit in Spoar 8). Maak eventueel zelf een keus voor een dichtvorm die geschikt is voor de leerlingen.
- De leerlingen hebben schrijfmateriaal nodig.

Beschrijving

1. Introductie van het thema.

De leerkracht vertelt over zijn/haar favoriete seizoen en legt uit waarom dat seizoen favoriet is. Doe dat in een goede Fries zin, zoals: 'De maitiid is myn favorite seizoen om't de natuer dan wer ta libben komt. Alles wurdt wer moai grien, der wurde jonge bisten berne en de temperatuer is ek noflik' (NL = 'De lente is mijn favoriete seizoen omdat de natuur dan weer tot leven komt. Alles wordt weer groen, er worden jonge dieren geboren en de temperatuur is ook aangenaam'). Dat is het voorbeeld voor de leerlingen.

2. Praten over de seizoenen.

Laat de leerlingen aan hun schoudermaatje vertellen wat hun favoriete seizoen is en waarom.

Ze proberen dat in een Friese zin te doen. Als dat lastig is, mogen ze elkaar helpen.

Afhankelijk van het niveau van de leerlingen kan de leerkracht de Friese namen van de seizoenen eerst op het bord schrijven. Sta kort stil bij wat de leerlingen aan elkaar hebben verteld.

3. De leerlingen maken een woordweb.
Laat de leerlingen zoveel mogelijk Fries woorden bedenken bij hun favoriete seizoen. Als leerlingen sommige Friese woorden niet weten, kunnen ze elkaar helpen of gebruik maken van een woordenboek (bv. op www.frysker.nl). De woorden kunnen ze straks gebruiken in het gedicht dat ze gaan schrijven.
4. De leerlingen bespreken hun woordweb.
Werk in tweetallen. Hebben de leerlingen ook tips voor elkaar? Kunnen ze samen nog meer Friese woorden bedenken bij de woordwebben? Die woorden kunnen er nog bijgeschreven worden.
5. Uitleg van de opdracht.
Vertel dat de leerlingen met de woorden van het woordweb een gedicht sullen maken en laat de voorbeelden op het bord zien (zie de materialen bij de taalactiviteit). In het document 'sa makkest in gedicht' staan een voorbeeld van een elfje en een haikû (een Japanse dichtvorm) en een aantal rijmschema's voor gedichten. Maak als leerkracht een keus voor een dichtvorm die het meest geschikt is voor de leerlingen of laat de leerlingen zelf kiezen.
6. Schrijf het gedicht.
De leerlingen schrijven nu zelf een gedicht met behulp van hun woordweb. Laat de leerlingen eerst een kladversie maken en daarna het gedicht op een ander stuk papier netjes overschrijven of typen als ze tevreden zijn. Een tekening of illustratie maakt het gedicht nog mooier.
7. Lees de gedichten voor.
Laat de leerlingen hun eigen gedicht voorlezen. Praat met elkaar over de volgende vragen: Hoe was het om een Fries gedicht te schrijven? Konden jullie de goede Friese woorden vinden? Over welk seizoen gingen de meeste gedichten? Waren de gedichten over hetzelfde seizoen ook hetzelfde? Hoe kan dat?
8. Hang de gedichten op of maak er een bundel van.
De leerlingen kunnen elkaars gedichten zo nog een keer lezen.

Differentiatie

In de beschrijving wordt de mogelijkheid gegeven om op drie niveaus bezig te zijn met deze opdracht. De doelen op niveau * worden automatisch afgevinkt in het doelenkader. Suggesties voor aanbod op niveau ** en *** zijn optioneel en worden daarom niet automatisch afgevinkt in het doelenkader.

- Niveau *: de leerlingen schrijven een Fries elfje over hun favoriete seizoen. Ze werken aan de doelen die boven deze taalactiviteit staan.
- Niveau **: de leerlingen schrijven een Friese haikû over hun favoriete seizoen. Bij het schrijven van een haikû wordt meer gevraagd van de Friese taalvaardigheid van de leerlingen. Er wordt dan verder gewerkt aan het doel Schrijven/A2/Kan een eenvoudig verhaal of gedicht schrijven.
- Niveau ***: de leerlingen schrijven een gedicht over hun favoriete seizoen. In het voorbeeld worden een aantal rijmschema's uitgelegd, maar er kan ook gekozen worden voor andere vormen. Bij het maken van een gedicht denken de leerlingen dieper na over ritme en taal en wordt er gewerkt aan het doel Schrijven/B1/Kan een verhaal of gedicht schrijven.

Als er veel leerlingen in de klas zitten voor wie deze opdracht moeilijk is, dan kunnen de leerlingen ook samen in groepjes werken aan een gedicht. Dan wordt er minder individueel gewerkt aan het doel Schrijven/A2/Kan een eenvoudig verhaal of gedicht schrijven. Probeer leerlingen die het Fries als thuistaal hebben, te verdelen over de verschillende groepjes.

Stimuleer de leerlingen om in het overleg over de opdracht Fries met elkaar te praten, om zo aan de 'in gesprek'-doelen te werken. Daag de Friestalige leerlingen uit om hun taal vast te houden, ook als ze samenwerken met leerlingen die niet Friestalg zijn. Op die manier helpen ze de niet-Friestalige leerlingen bij het luisteren en verstaan van het Fries.

Een mooie illustratie kan een gedicht versterken. Werk daaraan in de tekenles. een gedicht kan ook aandacht trekken door het gebruik van bijzondere letters. Daar kan aandacht aan besteed worden tijdens de schrijfles.

Maak posters van de gedichten die de leerlingen hebben geschreven. Hang de poëzieposters op in de school of in de buurt.

Lees voor uit verschillende gedichtenbundels om de leerlingen bekend te maken met verschillende soorten gedichten. Bijvoorbeeld uit 'Leafst bin ik in fûgel' fan verschillende dichters, 'Ik ek fan dy' fan Baukje Wytsma of 'Tsjilp' fan Eppie Dam.

Evaluatie

Het observatie-instrument 'Mûnling oerlis' (NL = 'mondeling overleg') kan bij stap 2 en 5 worden ingezet. Maak de keus om de leerlingen individueel te observeren of als groepje (gebruik dan het instrument voor het observeren van de groep).

Het observatieformulier staat bij deze taalactiviteit in Spoor 8.

Gebruik de observaties om de ontwikkeling van de leerlingen te volgen of voor feedback naar de leerlingen. Als sommige items niet in te vullen zijn, laat die dan leeg.

Projekten

Ik hâld fan de seizoenen

Handleiding voor de leerkracht

Een jaar is verdeeld in vier seizoenen. Elk seizoen heeft z'n eigen kenmerken. In deze opdracht denken de leerlingen na over hun favoriete seizoen en bedenken ze welke kleding bij dat seizoen past. Ze geven een modeshow met kleding die past bij hun favoriete seizoen. Ze vertellen in het Fries over de kleding en het seizoen.

Doelen

Met dit Projekt wordt gewerkt aan de volgende doelen.

- **Spreken**
(op weg naar) A1 - Kan zichzelf beschrijven
(op weg naar) A2 - Kan iets vertellen
(op weg naar) A2 - Kan in het kort beschrijven hoe hij/zij iets moet doen of moet maken of hoe iets werkt

Tarieding

- Open het project in Spoar 8. Klik door de Projektopdracht en de Nivo-opdrachten om die te verkennen.
- Denk na over hoe de leerlingen aan het werk gaan met de opdracht voor de modeshow. Denk bij het maken van tweetallen aan de taalachtergrond en het taalniveau van de leerlingen. Leerlingen die zich beter kunnen uitdrukken in het Fries, kunnen leerlingen die minder thuis zijn in het Fries helpen bij het bedenken van presentatieteksten en bij het oefenen daarvan.
- Bij de modeshow gaat het om het showen van een outfit. Waar komen die outfits vandaan? Is er een verkleedkist op school of nemen de leerlingen hun eigen spullen mee? Is er een plek om die spullen te bewaren? Mogen de leerlingen ook nog attributen maken voor de modeshow?
- Denk na over de uitvoering. Komt er ook publiek bij de modeshow? De kinderen uit de klas? Kinderen uit andere groepen? Misschien wel publiek van buiten? Welke ruimte is geschikt om de modeshow met publiek te houden? Hoe wordt het publiek uitgenodigd? Moet de ruimte aangekleed worden voor de modeshow?

Beskrijving

1. Open met de leerlingen de 'Utlis' van de Projectopdracht.
Lees die met elkaar door en praat over de seizoenen. Waar denken de leerlingen aan bij de verschillende seizoenen? Hebben ze een voorkeur? Waarom? Laat de leerlingen alvast nadenken over kleding die past bij de seizoenen.
2. Wijs de leerlingen op het onderdeel 'Tarieding' van de Projectopdracht.
Daar vinden ze tips voor de voorbereiding van de modeshow. Praat met de leerlingen over de modeshow. Hoe gaat dat, een modeshow? De beschrijving van de outfits wordt in het Fries gedaan. Daar kunnen de leerlingen in de voorbereiding mee oefenen.
3. Praat met de leerlingen over de uitvoering.
Waar vindt de modeshow straks plaats? Komt er publiek? Hoe wordt het publiek uitgenodigd? Hoe moet de ruimte van de modeshow eruitzien?
4. Vertel de leerlingen over de planning.
Wanneer en waar mogen de leerlingen zich voorbereiden op de modeshow? Mogen de leerlingen materiaal van school gebruiken? Wanneer moet de voorbereiding klaar zijn?
5. Begeleid de leerlingen als dat nodig is.
6. Denk daarbij aan het kiezen van materialen, het bedenken van een mooie tekst bij de outfit of het oefenen van de tekst.
Laat de leerlingen de niveau-opdrachten bij het project maken.
7. De niveau-opdrachten zijn verdiepende (taal)opdrachten bij het project. Leerlingen zijn aan de slag met woordenschatoefeningen, teksten en filmpjes die inhoudelijk bij het project passen. Er zijn gele opdrachten voor de leerlingen die minder thuis zijn in het Fries en blauwe opdrachten voor leerlingen die beter thuis zijn in het Fries. Gele en blauwe opdrachten zijn gebaseerd op hetzelfde bronmateriaal en kunnen eventueel tegelijk worden uitgelegd of besproken.
Houd de modeshow.
Ontvang eventueel het publiek dat naar de modeshow komt. De leerlingen laten om beurten hun outfits zien en vertellen erover in het Fries.
8. Praat na de uitvoering over de opdracht.
Hoe is het gegaan? Praat met elkaar over de volgende vragen:
Hoe was het om een modeshow te lopen?
Hoe was het om een outfit te omschrijven? Konden jullie de goede Friese woorden vinden?
Pasten de omschrijvingen goed bij de outfits?
Welk seizoen had de meeste modellen?
Waren er bijzondere outfits en omschrijvingen bij?
9. Laat de leerlingen de zelfevaluatie invullen.
De zelfevaluaties zijn te vinden bij 'Ekstra' in dit project in Spoor 8. Er is een Friese en een Nederlandse versie van de zelfevaluatie. De leerlingen kunnen kiezen welke versie ze invullen.

Differinsjaasje

- Voor leerlingen die minder thuis zijn in het Fries kan het handig zijn om in de klas een aantal woorden die met seizoenen en kleding te maken hebben, wat extra aandacht te geven. Dat kan bijvoorbeeld door woordkaarten op te hangen of een woordweb te maken.
- De leerlingen maken een omschrijving bij de outfits. Stel hogere of lagere eisen aan de omschrijving. Meer bijvoeglijke naamwoorden maken de tekst bijvoorbeeld complexer, maar laten meer zien van wat een leerling ervan vindt. Vertellen de leerlingen alleen wat het model aan heeft? Vertellen ze waarom ze vinden dat dat bij het favoriete seizoen past? Lezen de leerlingen de tekst voor of vertellen ze hun verhaal uit het hoofd?
- Als leerlingen het moeilijk vinden om een tekst te bedenken, oefen dan met standaard 'modeshow-zinnen', zoals: 'Dames en hearen, hjir sjogge jim ...' (NL = 'Dames en heren, hier zien jullie ... (naam)'), 'Us model draacht in ... en in ...' (NL = 'Ons model draagt een... en een ...'), 'Oan 'e fuotten hat hy/sy ...' (NL = 'Aan de voeten heeft hij/zij ...', 'Dizze outfit is perfekt foar ...' (NL = 'Deze outfit is perfect voor...'), 'Jou him/har in lûd applaus!' (NL = 'Geef hem/haar een luid applaus!'). Natuurlijk zijn de leerlingen vrij om hun eigen teksten te bedenken.
- De leerlingen vertellen in het Fries. Het verhaal dat ze houden, kunnen ze opschrijven en voorlezen of uit het hoofd vertellen. De geschreven tekst hoeft voor de presentatie van de modeshow niet Fries zonder fouten te zijn. Willen jullie tegelijk werken aan schrijfdoelen? Besteed dan ook aandacht aan de geschreven tekst. Misschien kan de tekst, met een foto van het model, wel een plekje krijgen in de nieuwsbrief of op het prikbord van de school.

Evaluasje

Na de uitvoering van de projectopdracht kunnen de leerlingen een zelfevaluatie over de opdracht invullen. De zelfevaluatie kan in het Fries of in het Nederlands worden gemaakt. De zelfevaluaties zijn te vinden onder 'Ekstra' in dit project in Spoar 8.

Het observatie-instrument 'Mûnlinge presintaasje' (NL = 'Mondelinge presentatie') kan worden gebruikt om onafhankelijk de taalontwikkeling op het gebied van presenteren in kaart te brengen. Dit observatie-instrument is te vinden onder 'Ekstra' in dit project.

Stavering en skriuwen

De letter G

Handleiding voor de leerkracht

In deze les leren de leerlingen de spellingsregels die bij de letters g horen. Ze oefenen met spellingsopdrachten en schrijven een korte tekst.

Regels

De regels die bij de g horen zijn:

- Een Fries woord begint nooit met ch, maar altijd met een g.
- Een lettergreep (klankgroep) begint altijd met een g.
- Voor de d komt nooit ch, maar altijd een g.
- Voor –je schrijven wij in een werkwoord altijd een g.

Vorbereiding

- Zorg er voor dat de apparatuur klaar staat die de leerlingen nodig hebben om de les te kunnen maken.
- Neem de les zelf van te voren door. De les is te vinden bij 'Learmiddelen' in Spoar 8. Klik bij Meunstertún op 'Oefenmateriaal Stavering' en kies de letter g.
- Plan de les in voor de leerlingen door op de knop 'Ynplanne' rechtsboven te klikken.

Beschrijving

1. Introduceer de regel. Dat kan door klassikaal het begin van de les op het digibord te bekijken.
2. De leerlingen gaan zelfstandig aan de slag met de opdrachten.
3. Als de opdrachten klaar zijn, kunnen de leerlingen aan de slag met de educatieve game 'Meunstertún' over woordenschat, spelling en grammatica.

Differentiatie

- Als het moeilijk is om zelfstandig aan het werk te gaan met de opdrachten, kunnen de opdrachten ook in een tweetal gemaakt worden of laat leerlingen die meer instructie nodig hebben met elkaar aan de instructietafel zitten.

Let op!

Het leren van spelling staat in dienst van het schrijven van teksten. De spellingslessen hebben het doel om de leerlingen zich beter vertrouwd te voelen met het schrijven van Friese teksten en dat de kwaliteit van de eigen geschreven Friese teksten beter wordt. Verbind de spellingslessen zoveel mogelijk aan teksten. Laat de leerlingen regelmatig zelf teksten schrijven en koppel daar het oefenmateriaal voor de spelling aan. Wijs de leerlingen bij het schrijven en nakijken van de tekst nog eens op de spellingsregels waar ze mee geoefend hebben.

Zichtbaar in de klas

Woordenlijst letter ú en u

grave	gers
fûgel	argyf
doogde	mage
weagje	freegje
graan	gaos

Bij het schrijven van teksten

De schrijfpdracht

Deze opdracht kan helemaal los aangeboden worden van bovenstaande spellingsles.

- Kies een creatieve opdracht en vertel de leerlingen dat zij in het Fries zullen schrijven. Als de leerlingen zich niet vertrouwd voelen. ('ik kan niet Fries schrijven') wijs ze er dan op dat het gaat om het creatieve proces en de inhoud van de tekst en in eerste instantie niet op de correcte spelling. Bekijk 'differentiatie' voor meer mogelijkheden.
- Laat de leerlingen eerst een brainstorm doen. Waaraan denken ze bij het onderwerp en de opdracht? Wat willen ze gebruiken in hun verhaal? Laat ze een kladversie maken van hun tekst.
- Als de leerlingen tevreden zijn over de eerste versie van de tekst, kunnen zij naar de spelling kijken. Wat hebben ze geoefend in de spellingsles? Is dat in de tekst ook goed gegaan? Laat ze er eventueel met zijn tweeën naar kijken. Verbeter de fouten en schrijf de laatste versie van de tekst.
- De teksten zijn klaar! Suggesties: Laat de leerlingen de tekst aan elkaar voorlezen, maak van de teksten een boekje, bewaar de teksten in een verhalenschrift, publiceert de teksten in de schoolkrant of in een nieuwsbrief naar ouders of hang de teksten op in de klas. Dit is natuurlijk ook afhankelijk van de soort tekst die geschreven is.

Differentiatie

Als het schrijven in het Fries moeilijk is, laat de leerlingen dan in tweetallen werken. Friestalige leerlingen kunnen niet-Friestalige leerlingen helpen met de Friese woordenschat, talige leerlingen kunnen minder talige leerlingen helpen met het handig omgaan met woorden en zinnen en creatieve leerlingen kunnen minder creatieve leerlingen helpen met ideeën en vormen. Als niet alle leerlingen zich vertrouwd voelen met het schrijven in het Fries, kunnen (sommige) leerlingen de schrijfpdracht ook in hun eigen taal doen (Nederlands of een andere taal). Laat de leerlingen die het verhaal niet in het Fries geschreven hebben de tekst vertalen met behulp van internet. De website www.frysker.nl heeft de mogelijkheid om teksten te vertalen van het Nederlands in het Fries. Laat de leerlingen de Friese versie opschrijven of uitdrukken. Laat ze in de Friese tekst op zoek gaan naar woorden die passen bij de spellingsregel waar ze mee geoefend hebben.

Boekles

Bartele bûse

Handleiding voor de leerkracht

De leerlingen lezen (een deel van) het boek 'Bartele Bûse' van Berber van der Geest, praten er samen over en doen (een aantal) bijpassende activiteiten uit de lesbrief. De lesbrief is gemaakt door Lida Dijkstra.

Tijdpad

Afhankelijk van de keuze van de activiteiten.

Doelen

- De leerlingen ontdekken de wereld in boeken en hebben plezier bij het lezen en met elkaar bespreken van het boek.
- De leerlingen kunnen (eventueel met behulp van de illustraties) het verhaal begrijpen. (Luisteren A1/A2 - Kan een eenvoudig voorgelezen of verteld verhaal begrijpen / Lezen A1 - Kan een indruk krijgen van teksten, vooral als er visuele steun bij is).
- De leerlingen kunnen samen praten over het verhaal (In gesprek A1 - Kan informatie vragen of geven/In gesprek A2 - Kan zeggen wat hij/zij ervan denkt).

Vorbereiding

- Zorg voor een exemplaar van het boek 'Bartele Bûse'. De leesconsulent van de bibliotheek kan daar eventueel bij helpen, of bestel het boek in de webshop van de Afûk.
- Lees de lesbrief in de taalactiviteit 'Boekles: Bartele Bûse' goed door en maak een keus uit de activiteiten.
- Zijn er materialen nodig voor de gekozen activiteiten? Leg die dan alvast klaar.

Beschrijving

- Een beschrijving van de opdrachten is te vinden in de lesbrief in deze taalactiviteit in Spoor 8.

Differentiatie

- Omgang met niet-Friestalige leerlingen
De leerlingen op weg naar A1-niveau mogen het Nederlands als voertaal gebruiken, de leerlingen op weg naar A2-niveau proberen Friese woorden te gebruiken en leerlingen op A2-niveau doen het in het Fries. Stimuleer de niet-Friestalige leerlingen om vaste Friese

uitdrukkingen ('chunks') te gebruiken als ze het gesprek niet goed kunnen volgen. voorbeelden daarvan zijn: kinst dat noch in kear sizze? (NL = kun je dat nog een keer zeggen?), ik begryp it net (NL = ik begrijp het niet), kinst it noch in kear útlizze (NL = kun je dat nog een keer uitleggen) of kinst dat ek nochris in kear yn it Nederlânsk sizze? (NL = kun je dat ook nog eens in het Nederlands zeggen?).

- **Taalsteun**
Vertaal moeilijke woorden in het Nederlands of laat Friestalige leerlingen dat doen. Gebruik de illustraties als steun bij de tekst door dingen aan te wijzen.
- **Meertaligheid**
Vraag leerlingen met een andere thuistaal dan Fries of Nederlands of zij woorden uit de gedichten in hun thuistaal kennen. Maak de woorden zichtbaar door ze op te schrijven. Laat de leerlingen een woordenlijst maken met woorden uit het boek met de vertalingen naar hun thuistaal.

Projekten

Dit is myn sport - NL

Handleiding voor de leerkracht

Er zijn heel veel verschillende sporten. In de projectopdracht bij dit thema gaan de leerlingen in gesprek over verschillende sporten. Ze bedenken van tevoren wat ze willen weten en praten daarover in het Fries.

Doelen

Mei dit Projekt wurdt wurke oan de folgjende doelen.

- **In gesprek**
(op weg naar) A1 - Kan informatie vragen of geven
(op weg naar) A1 - Kan het duidelijk maken als hij/zij iets niet begrijpt en vragen wat de ander bedoelt
(op weg naar) A2 - Kan persoonlijke informatie vragen of geven

Vorbereiding

- Open dit project in Spoar 8. Klik door de projectopdracht en de niveau-opdrachten om die te verkennen. Bij 'Ekstra' in dit project vind je filmpjes over verschillende sporten en de 'Helpkaart: Ynterviewe'. Die kan leerlingen helpen om interessante vragen te bedenken voor hun klasgenoten.
- In de projectopdracht praten de leerlingen in groepjes over verschillende sporten. Denk na over de sporten. Als er veel verschillende sporten beoefend worden in de klas, dan kunnen de leerlingen in gesprek gaan over elkaars sporten. Zijn er echter bijvoorbeeld veel voetballers in de klas, dan is die vorm minder geschikt. Schrijf dan bijvoorbeeld een lijst met sporten op het bord en laat de leerlingen één uitkiezen waar ze al iets van weten en/of waar ze informatie over moeten opzoeken. Ze worden dan 'expert' voor die sport in hun groepje.
- Denk na over de samenstelling van de groepjes. In heterogene groepjes op basis van thuistaal en taalniveau kunnen de niet-Friestalige leerlingen steun hebben aan de Friestalige leerlingen.

Beschrijving

1. Open met de leerlingen de 'Utllis' van de Projectopdracht.
Lees die met elkaar door en praat over sporten. Doen de leerlingen aan sport? Lijken sporten op elkaar?
2. Verdeel de sporten.
De leerlingen gaan in groepjes in gesprek over sporten. Verdeel de klas zo, dat er voor elke sport één 'expert' per groepje is. Laat de leerlingen een sport kiezen waar zij 'expert' in zijn. Dat kan hun eigen sport zijn of een sport die zij hebben gekozen uit een lijstje met sporten. In dat laatste geval is de sport misschien iets onbekender voor de leerling en

- moet die zich in de voorbereiding op het gesprek eerst verdiepen in de sport.
3. Wijs de leerlingen op het onderdeel 'Tarieding' van de Projectopdracht. Daar vinden ze tips voor het uitvoeren van de opdracht. Het kan handig zijn om met de leerlingen de 'Helpkaart: Ynterviewe' door te lezen. Vertel de leerlingen dat ze ook moeten nadenken over hun eigen sport. Zouden zij de vragen die ze zelf hebben bedacht ook kunnen beantwoorden voor hun eigen sport? Hoe kunnen ze aan informatie komen voor hun eigen sport?
  4. Maak afspraken over de planning. Wanneer moeten de vragen klaar zijn?
  5. Begeleid de leerlingen als dat nodig is. Denk daarbij aan het zoeken van informatie over hun eigen sport en het bedenken van interessante open vragen. Schrijven ze de vragen op in het Fries? Wijs de leerlingen dan op het woordenboek rechtsboven in het scherm dat gebruikt kan worden bij moeilijke woorden. Voor het bedenken van goede vragen kan de 'Helpkaart : Ynterviewe' helpen. Die is te vinden in de map 'Ekstra' bij dit project.
  6. Laat de leerlingen de niveau-opdrachten bij het project maken. De niveau-opdrachten zijn verdiepende (taal)opdrachten bij het project. Leerlingen zijn aan de slag met woordenschatoefeningen, teksten en filmpjes die inhoudelijk bij het project passen. Er zijn gele opdrachten voor de leerlingen die minder thuis zijn in het Fries en blauwe opdrachten voor leerlingen die beter thuis zijn in het Fries.
  7. Houd de gesprekken. In groepjes stellen de leerlingen elkaar vragen over de verschillende sporten. Stimuleer de leerlingen om het Fries vast te houden in het gesprek. Als de Friestalige leerlingen het Fries vasthouden, stimuleert dat niet-Friestalige leerlingen om het Fries ook te gebruiken en werken ze tegelijk aan het verstaan van het Fries.
  8. Praat na de uitvoering over de opdracht. Hoe is het gegaan? Onder 'Utfiering' in de Projectopdracht staan een aantal vragen die daarbij kunnen helpen.
  9. Laat de leerlingen de zelfevaluatie invullen. De zelfevaluaties zijn te vinden bij 'Ekstra' in dit project. Er is een Friese en een Nederlandse versie van de zelfevaluatie. De leerlingen kunnen zelf kiezen welke versie ze invullen.

Differentiatie

- De leerlingen gaan met elkaar in gesprek over verschillende sporten. Als er veel leerlingen op dezelfde sport zitten en dus 'expert' zijn op het gebied van die sport, dan is het aan te raden om een lijstje met verschillende sporten te maken en de leerlingen daaruit te laten kiezen. Ze zullen dan wel iets meer tijd moeten krijgen om hun in die sport te verdiepen. Als er leerlingen zijn die het Fries minder goed beheersen, kan ervoor worden gekozen om die leerlingen te laten vertellen over hun eigen sport. Dan kunnen zij zich vooral richten op het Fries en hoeven ze minder moeite te doen om ook nog 'expert' te worden op het gebied van een (voor hen) minder bekende sport.
- Het gesprek is in het Fries. Moedig de leerlingen aan om het Fries te gebruiken. Voor leerlingen die moeite hebben met Fries spreken kan ervoor worden gekozen dat zij hun vragen (die vooraf bedacht en opgeschreven zijn) in het Fries stellen, maar dat zij in het Nederlands mogen antwoorden op vragen van anderen. Stimuleer de Friestalige

leerlingen om het Fries vast te houden, ook als een klasgenoot overgaat op het Nederlands.

- De leerlingen bedenken wat ze willen weten over een sport. Die vragen kunnen in het Fries worden opgeschreven. Er kan ook voor worden gekozen om de vragen in het Nederlands op te schrijven. Het gesprek is wel in het Fries.
- In de gymnastiekles kan ook aandacht worden gegeven aan de sporten. De 'experts' kunnen er vast iets over uitleggen...

Evaluatie

Na de uitvoering van de projectopdracht kunnen de leerlingen een zelfevaluatie over de opdracht invullen. De zelfevaluatie kan in het Fries of in het Nederlands worden gemaakt. De zelfevaluaties zijn te vinden onder 'Ekstra' in dit project.

De observatie-instrumenten 'Mûnling oerlis - yndividuele learling' (NL = 'Mondeling overleg - individuele leerling') en 'Mûnling oerlis - de groep' (NL = 'Mondeling overleg - de groep') kunnen worden gebruikt om onafhankelijk de taalontwikkeling op het gebied van overleggen in kaart te brengen. Die observatie-instrumenten zijn te vinden onder 'Ekstra' in dit project.

Stavering en skriuwen

De letters CH

Handleiding voor de leerkracht

Yn dizze les leare de learlingen de staveringsregels dy't by de letter S hearre. Se oefenje mei staveringsopdrachten en skriuwe in koarte tekst.

Regels

De regels die bij de letters CH horen zijn:

- Een Fries woord heeft aan het eind nooit een g maar altijd ch.
- Voor de t komt nooit een g, maar altijd ch.
- Voor de s komt nooit een g, maar altijd ch.
- Voor -je schrijven wij in een verkleinwoord altijd ch.

Vorbereiding

- Zorg er voor dat de apparatuur klaar staat die de leerlingen nodig hebben om de les te kunnen maken.
- Neem de les zelf van te voren door. De les is te vinden bij 'Learnmiddelen' in Spoar 8. Klik bij Meunstertún op 'Oefenmateriaal Stavering' en kies de letter S.
- Plan de les in voor de leerlingen door op de knop 'Ynplanne' rechtsboven te klikken.

Beschrijving

1. Introdueer de regel. Dat kan door klassikaal het begin van de les op het digibord te bekijken.
2. De leerlingen gaan zelfstandig aan de slag met de opdrachten.
3. Als de opdrachten klaar zijn, kunnen de leerlingen aan de slag met de educatieve game 'Meunstertún' over woordenschat, spelling en grammatica.

Differentiatie

- Als het lastig is om zelfstandig aan de het werk te gaan met de opdrachten, kunnen de opdrachten ook in tweetallen gemaakt worden of laat de leerlingen die meer instructie nodig hebben met elkaar aan de instructietafel zitten.
- Leerlingen die extra werk willen doen, kunnen de les S en Z maken. Daar leerlingen over de s en de z in het midden van een woord. .

Let op!

Het leren van spelling staat in dienst van het schrijven van teksten. De spellingslessen hebben het doel om de leerlingen zich beter vertrouwd te voelen met het schrijven van Friese teksten en dat de kwaliteit van de eigen geschreven Friese teksten beter wordt. Verbind de spellingslessen zoveel mogelijk aan teksten. Laat de leerlingen regelmatig zelf teksten schrijven en koppel daar het oefenmateriaal voor de spelling aan. Wijs de leerlingen bij het schrijven en nakijken van de tekst nog eens op de spellingsregels waar ze mee geoefend hebben.

Zichtbaar in de klas

Woordenlijst letter S

swan	see
ik raas	faas
swimme	siik
suster	swier
souder	sebra

Bij het schrijven van teksten

De schrijfo opdracht

Deze opdracht kan helemaal los aangeboden worden van bovenstaande spellingsles.

- Kies een creatieve opdracht en vertel de leerlingen dat zij in het Fries zullen schrijven. Als de leerlingen zich niet vertrouwd voelen. ('ik kan niet Fries schrijven') wijs ze er dan op dat het gaat om het creatieve proces en de inhoud van de tekst en in eerste instantie niet op de correcte spelling. Bekijk 'differentiatie' voor meer mogelijkheden.
- Laat de leerlingen eerst een brainstorm doen. Waaraan denken ze bij het onderwerp en de opdracht? Wat willen ze gebruiken in hun verhaal? Laat ze een kladversie maken van hun tekst.
- Als de leerlingen tevreden zijn over de eerste versie van de tekst, kunnen zij naar de spelling kijken. Wat hebben ze geoefend in de spellingsles? Is dat in de tekst ook goed gegaan? Laat ze er eventueel met zijn tweeën naar kijken. Verbeter de fouten en schrijf de laatste versie van de tekst.
- De teksten zijn klaar! Suggesties: Laat de leerlingen de tekst aan elkaar voorlezen, maak van de teksten een boekje, bewaar de teksten in een verhalenschrift, publiceer de teksten in de schoolkrant of in een nieuwsbrief naar ouders of hang de teksten op in de klas. Dit is natuurlijk ook afhankelijk van de soort tekst die geschreven is.

Differentiatie

Als het schrijven in het Fries moeilijk is, laat de leerlingen dan in tweetalen werken. Friestalige leerlingen kunnen niet-Friestalige leerlingen helpen met de Friese woordenschat, talige leerlingen kunnen minder talige leerlingen helpen met het handig omgaan met woorden en zinnen en creatieve leerlingen kunnen minder creatieve leerlingen helpen met ideeën en vormen. Als niet alle leerlingen zich vertrouwd voelen met het schrijven in het Fries, kunnen (sommige) leerlingen de schrijfoopdracht ook in hun eigen taal doen (Nederlands of een andere taal). Laat de leerlingen die het verhaal niet in het Fries geschreven hebben de tekst vertalen met behulp van internet. De website www.frysker.nl heeft de mogelijkheid om teksten te vertalen van het Nederlands in het Fries. Laat de leerlingen de Friese versie opschrijven of uitdrukken. Laat ze in de Friese tekst op zoek gaan naar woorden die passen bij de spellingsregel waar ze mee geoefend hebben.

Alle gear famylje - NL

Handleiding voor de leerkracht

De leerlingen praten en lezen over families en tekenen die.

Tijdspad

50 minuten.

Doelen

Deze lesdoelen zijn gekoppeld aan het referentiekader en worden automatisch afgevinkt.

- De leerlingen lezen korte teksten en halen daar informatie uit over families, om die te tekenen. (Lezen/A1/Kan eenvoudige berichten begrijpen en Lezen/A2/Kan fictie en literatuur belevend lezen).
- De leerlingen praten met elkaar over hun familie (In Gesprek/A1/Kan informatie vragen of geven en In Gesprek/A2/Kan persoonlijke informatie vragen of geven).

Vorbereiding

- Denk alvast na over allerlei families. Hoe ziet de eigen familie eruit? Uit wat voor gezinnen/families komen de kinderen in de klas? Neem als dat mogelijk is een foto mee van de eigen familie of van het eigen gezin om te gebruiken bij de introductie van de taalactiviteit.
- Ga op zoek naar het boek 'It grutte famyljeboek' fan Felicity Brooks. Dat boek gaat over families in allerlei soorten en maten. Het is een eenvoudig boek en in eerste instantie niet bedoeld voor leerlingen in de bovenbouw, maar in het boek komen een heleboel familierelaties en 'familiewoorden' aan de orde. Dit boek kan helpen in het gesprek over families en bij het lezen van de teksten bij deze taalactiviteit.
- Lees de teksten die bij deze taalactiviteit horen en kies niveau *, ** of *** voor de leerlingen in jullie groep. Teksten bij niveau * zijn eenvoudig en de benodigde informatie is gemakkelijk te vinden. De teksten bij niveau ** zijn iets langer en de familierelaties moeten uit het verhaal worden gehaald. De teksten van niveau *** komen uit Friese jeugdboeken. De informatie over de families wordt niet expliciet gegeven.
- Denk na over de opdracht: kiezen de leerlingen één tekst uit en tekenen ze die familie? Of tekenen ze de families bij meerdere teksten?

Beschrijving

1. Introductie van het onderwerp.
Families zijn er in soorten en maten. Vertel iets over de eigen familie en laat eventueel een foto zien. Praat met de leerlingen over hun families. Dat kan met de hele klas, maar er kan ook voor worden gekozen om er in kleinere groepjes over in gesprek te gaan. Lijken de families van de kinderen op elkaar? Standaard praten we vaak over gezinnen met een vader en een moeder. Maar hebben alle gezinnen een vader en een moeder? Zijn er kinderen die een bijzondere familie hebben? Maak met de leerlingen een woordweb met namen van familieleden. In 'It grutte famyljeboek' staan heel veel van die namen. Welke Friese namen kennen de leerlingen al? Zijn er ook verschillende namen voor dezelfde personen (denk aan 'âlde beppe' (oude oma), 'oerbeppe' (overgrootmoeder) of 'omi'). Horen huisdieren ook bij de familie?
2. Uitleg van de activiteit.
Vertel de leerlingen dat ze een paar teksten zullen lezen. In die teksten moeten ze op zoek gaan naar de familie van de hoofdpersoon. Die familie gaan ze tekenen.
3. Het lezen van de teksten.
Laat de gekozen teksten lezen door de leerlingen. De leerlingen kunnen de teksten individueel lezen of er kan gekozen worden voor tweetallen of groepjes die samen de teksten doorlezen. Laat de leerlingen tijdens het lezen al opvallende dingen aanstrepen op opschrijven. Bijvoorbeeld woorden die ze niet goed begrijpen of familieleden die ze tijdens het lezen al vinden in de teksten. Praat na het lezen over de dingen die de leerlingen zijn opgevallen. Praat ook over de families: lijken ze op de families van de leerlingen?
4. De leerlingen tekenen de families.
Laat de leerlingen een tekst kiezen om bij te tekenen of laat ze tekenen bij meerdere of alle teksten.
5. Bespreek de opdracht na.
Bekijk met elkaar de tekeningen. Lijken de tekeningen die gemaakt zijn bij dezelfde teksten ook op elkaar? Waarin wel en waarin niet? Hoe kan dat? Als de leerlingen een tekst mochten kiezen: waarom hebben ze die tekst gekozen? Weten de leerlingen de Friese namen voor familieleden nog?

Differentiatie

In de beschrijving wordt de mogelijkheid gegeven om op drie niveaus bezig te zijn met deze opdracht. De doelen op niveau * worden automatisch afgevinkt in het doelenkader. Suggesties voor aanbod op niveau ** en *** zijn optioneel en worden daarom niet automatisch afgevinkt in het doelenkader.

- Niveau *: De leerlingen gaan met elkaar in gesprek over families. Ze lezen eenvoudige teksten en tekenen die. Ze werken aan de doelen die boven deze taalactiviteit staan.
- Niveau **: De leerlingen gaan met elkaar in gesprek over families. Ze lezen wat complexere teksten en tekenen erbij. Er wordt dan ook gewerkt aan het doel Lezen/A2/ Kan in eenvoudige, alledaagse teksten specifieke, voorspelbare informatie vinden die hij/zij nodig heeft.
- Niveau ***: De leerlingen gaan in gesprek over families en lezen fragmenten die uit Friese jeugdboeken komen en tekenen daarbij. Als er op dit niveau gewerkt wordt, dan wordt er ook gewerkt aan Lezen/B1/ Kan fictie en literatuur herkendend lezen.

Bekijk per leerling op welk niveau deze opdracht gedaan kan worden. Als de leerlingen samen mogen lezen en met elkaar over de tekst mogen praten, dan kan een wat moeilijkere tekst toch worden begrepen.

Stimuleer de leerlingen om in het overleg over de opdracht Fries met elkaar te praten, om zo aan de 'in gesprek'-doelen te werken. Daag de Friestalige leerlingen uit om hun taal vast te houden, ook als ze samenwerken met leerlingen die niet Friestalig zijn. Op die manier helpen ze de niet-Friestalige leerlingen bij het luisteren en verstaan van het Fries.

Voor leerlingen voor wie de praatdrempel nog te hoog is, kan ervoor worden gekozen om geen Fries te spreken in het overleg. Zij werken dan niet aan doelen op het gebied van in gesprek gaan, maar wel aan doelen op het gebied van luisteren en verstaan van het Fries, door het Fries van de andere leerlingen.

De taalactiviteit kan gekoppeld worden aan doelen voor tekenen. Stel bijvoorbeeld eisen aan de getekende mensen. Dan gaat het niet alleen meer om het vinden van informatie in de tekst, maar ook over nadenken over bijvoorbeeld verhoudingen van het lichaam of de vorm van een gezicht.

Met deze taalactiviteit wordt ook gewerkt aan doelen op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling en zelfs filosofie. Leerlingen denken na over hun eigen situatie: wie zijn zij, hoe ziet hun familie eruit en hoe is dat bij anderen? Is het ene beter of normaler dan het andere? Wat is 'normaal'?

Meer lezen? De fragmenten die worden gebruikt op niveau *** komen uit de boeken 'Dingeman krijgt wjukken' van Eppie Dam, 'It Spûkskip' van Lida Dijkstra en 'Jesse' van Mindert Wijnstra. Zoek de boeken op in de (school)bibliotheek en leg ze op leestafel voor leerlingen om zelf te lezen of lees (één van) de boeken voor.

Evaluatie

De observaasje-instrumenten 'mûnling oerlis – yndividuele learling' (NL = 'mondeling overleg - individuele leerling') en 'mûnling oerlis – de groep' (NL = 'mondeling overleg - de groep') kunnen bij stap 1 en 3 worden ingezet.

De observatie-instrumenten zijn te vinden bij 'Evaluasje'.

Gebruik de observatie om de ontwikkeling van de leerlingen te volgen of voor feedback naar de leerlingen. Als sommige items niet zijn in te vullen, laat die dan leeg.

Projekten

Wêr boarten pake en beppe mei? - NL

Handleiding voor de leerkracht

Er zijn heel veel verschillende sporten. In de projectopdracht bij dit thema gaan de leerlingen in gesprek over verschillende sporten. Ze bedenken van tevoren wat ze willen weten en praten daarover in het Fries.

Doelen

Mei dit Projekt wurdt wurke oan de folgjende doelen.

- **In gesprek**
(op weg naar) A1 - Kan informatie vragen of geven
(op weg naar) A1 - Kan het duidelijk maken als hij/zij iets niet begrijpt en vragen wat de ander bedoelt
(op weg naar) A2 - Kan persoonlijke informatie vragen of geven

Vorbereiding

- Open dit project in Spoar 8. Klik door de projectopdracht en de niveau-opdrachten om die te verkennen. Bij 'Ekstra' in dit project vind je filmpjes over verschillende sporten en de 'Helpkaart: Ynterviewe'. Die kan leerlingen helpen om interessante vragen te bedenken voor hun klasgenoten.
- In de projectopdracht praten de leerlingen in groepjes over verschillende sporten. Denk na over de sporten. Als er veel verschillende sporten beoefend worden in de klas, dan kunnen de leerlingen in gesprek gaan over elkaars sporten. Zijn er echter bijvoorbeeld veel voetballers in de klas, dan is die vorm minder geschikt. Schrijf dan bijvoorbeeld een lijst met sporten op het bord en laat de leerlingen één uitkiezen waar ze al iets van weten en/of waar ze informatie over moeten opzoeken. Ze worden dan 'expert' voor die sport in hun groepje.
- Denk na over de samenstelling van de groepjes. In heterogene groepjes op basis van thuistaal en taalniveau kunnen de niet-Friestalige leerlingen steun hebben aan de Friestalige leerlingen.

Beschrijving

1. Open met de leerlingen de 'Utlis' van de Projectopdracht.
Lees die met elkaar door en praat over sporten. Doen de leerlingen aan sport? Lijken sporten op elkaar?
2. Verdeel de sporten.
De leerlingen gaan in groepjes in gesprek over sporten. Verdeel de klas zo, dat er voor elke sport één 'expert' per groepje is. Laat de leerlingen een sport kiezen waar zij 'expert' in zijn. Dat kan hun eigen sport zijn of een sport die zij hebben gekozen uit een lijstje met sporten. In dat laatste geval is de sport misschien iets onbekender voor de leerling en

- moet die zich in de voorbereiding op het gesprek eerst verdiepen in de sport.
3. Wijs de leerlingen op het onderdeel 'Tarieding' van de Projectopdracht. Daar vinden ze tips voor het uitvoeren van de opdracht. Het kan handig zijn om met de leerlingen de 'Helpkaart: Ynterviewe' door te lezen. Vertel de leerlingen dat ze ook moeten nadenken over hun eigen sport. Zouden zij de vragen die ze zelf hebben bedacht ook kunnen beantwoorden voor hun eigen sport? Hoe kunnen ze aan informatie komen voor hun eigen sport?
  4. Maak afspraken over de planning. Wanneer moeten de vragen klaar zijn?
  5. Begeleid de leerlingen als dat nodig is. Denk daarbij aan het zoeken van informatie over hun eigen sport en het bedenken van interessante open vragen. Schrijven ze de vragen op in het Fries? Wijs de leerlingen dan op het woordenboek rechtsboven in het scherm dat gebruikt kan worden bij moeilijke woorden. Voor het bedenken van goede vragen kan de 'Helpkaart : Ynterviewe' helpen. Die is te vinden in de map 'Ekstra' bij dit project.
  6. Laat de leerlingen de niveau-opdrachten bij het project maken. De niveau-opdrachten zijn verdiepende (taal)opdrachten bij het project. Leerlingen zijn aan de slag met woordenschatoefeningen, teksten en filmpjes die inhoudelijk bij het project passen. Er zijn gele opdrachten voor de leerlingen die minder thuis zijn in het Fries en blauwe opdrachten voor leerlingen die beter thuis zijn in het Fries.
  7. Houd de gesprekken. In groepjes stellen de leerlingen elkaar vragen over de verschillende sporten. Stimuleer de leerlingen om het Fries vast te houden in het gesprek. Als de Friestalige leerlingen het Fries vasthouden, stimuleert dat niet-Friestalige leerlingen om het Fries ook te gebruiken en werken ze tegelijk aan het verstaan van het Fries.
  8. Praat na de uitvoering over de opdracht. Hoe is het gegaan? Onder 'Utfiering' in de Projectopdracht staan een aantal vragen die daarbij kunnen helpen.
  9. Laat de leerlingen de zelfevaluatie invullen. De zelfevaluaties zijn te vinden bij 'Ekstra' in dit project. Er is een Friese en een Nederlandse versie van de zelfevaluatie. De leerlingen kunnen zelf kiezen welke versie ze invullen.

Differentiatie

- De leerlingen gaan met elkaar in gesprek over verschillende sporten. Als er veel leerlingen op dezelfde sport zitten en dus 'expert' zijn op het gebied van die sport, dan is het aan te raden om een lijstje met verschillende sporten te maken en de leerlingen daaruit te laten kiezen. Ze zullen dan wel iets meer tijd moeten krijgen om hun in die sport te verdiepen. Als er leerlingen zijn die het Fries minder goed beheersen, kan ervoor worden gekozen om die leerlingen te laten vertellen over hun eigen sport. Dan kunnen zij zich vooral richten op het Fries en hoeven ze minder moeite te doen om ook nog 'expert' te worden op het gebied van een (voor hen) minder bekende sport.
- Het gesprek is in het Fries. Moedig de leerlingen aan om het Fries te gebruiken. Voor leerlingen die moeite hebben met Fries spreken kan ervoor worden gekozen dat zij hun vragen (die vooraf bedacht en opgeschreven zijn) in het Fries stellen, maar dat zij in het Nederlands mogen antwoorden op vragen van anderen. Stimuleer de Friestalige

leerlingen om het Fries vast te houden, ook als een klasgenoot overgaat op het Nederlands.

- De leerlingen bedenken wat ze willen weten over een sport. Die vragen kunnen in het Fries worden opgeschreven. Er kan ook voor worden gekozen om de vragen in het Nederlands op te schrijven. Het gesprek is wel in het Fries.
- In de gymnastiekles kan ook aandacht worden gegeven aan de sporten. De 'experts' kunnen er vast iets over uitleggen...

Evaluatie

Na de uitvoering van de projectopdracht kunnen de leerlingen een zelfevaluatie over de opdracht invullen. De zelfevaluatie kan in het Fries of in het Nederlands worden gemaakt. De zelfevaluaties zijn te vinden onder 'Ekstra' in dit project.

De observatie-instrumenten 'Mûnling oerlis - yndividuele learling' (NL = 'Mondeling overleg - individuele leerling') en 'Mûnling oerlis - de groep' (NL = 'Mondeling overleg - de groep') kunnen worden gebruikt om onafhankelijk de taalontwikkeling op het gebied van overleggen in kaart te brengen. Die observatie-instrumenten zijn te vinden onder 'Ekstra' in dit project.

Stavering en skriuwen

De letters ú en u

Handleiding voor de leerkracht

In deze les leren de leerlingen de spellingsregels die bij de letters ú en u horen. Ze oefenen met spellingsopdrachten en schrijven een korte tekst.

Regels

De regels die bij de ú en u horen zijn:

- Wij schrijven een ú als ie opgesloten zit.
- Een open u verliest zijn streepje.
- Aan het eind van een woord krijg je altijd een u.

Vorbereiding

- Zorg er voor dat de apparatuur klaar staat die de leerlingen nodig hebben om de les te kunnen maken.
- Neem de les zelf van te voren door. De les is te vinden bij 'Learnmiddelen' in Spoar 8. Klik bij Meunstertún op 'Oefenmateriaal Stavering' en kies de lettes ú en u.
- Plan de les in voor de leerlingen door op de knop 'Ynplanne' rechtsboven te klikken.

Beschrijving

1. Introduceer de regel. Dat kan door klassikaal het begin van de les op het digibord te bekijken.
2. De leerlingen gaan zelfstandig aan de slag met de opdrachten.
3. Als de opdrachten klaar zijn, kunnen de leerlingen aan de slag met de educatieve game 'Meunstertún' over woordenschat, spelling en grammatica.

Differentiatie

- Als het moeilijk is om zelfstandig aan het werk te gaan met de opdrachten, kunnen de opdrachten ook in een tweetal gemaakt worden of laat leerlingen die meer instructie nodig hebben met elkaar aan de instructietafel zitten.

Let op!

Het leren van spelling staat in dienst van het schrijven van teksten. De spellingslessen hebben het doel om de leerlingen zich beter vertrouwd te voelen met het schrijven van Friese teksten en dat de kwaliteit van de eigen geschreven Friese teksten beter wordt.

Verbind de spellingslessen zoveel mogelijk aan teksten. Laat de leerlingen regelmatig zelf teksten schrijven en koppel daar het oefenmateriaal voor de spelling aan. Wijs de leerlingen bij het schrijven en nakijken van de tekst nog eens op de spellingsregels waar ze mee geoefend hebben.

Zichtbaar in de klas

Woordenlijst letter ú en u

nút	krús
tún	menu
thús	akku
skruten	tút
druven	buro

Bij het schrijven van teksten

De schrijfo opdracht

Deze opdracht kan helemaal los aangeboden worden van bovenstaande spellingsles.

- Kies een creatieve opdracht en vertel de leerlingen dat zij in het Fries zullen schrijven. Als de leerlingen zich niet vertrouwd voelen. ('ik kan niet Fries schrijven') wijs ze er dan op dat het gaat om het creatieve proces en de inhoud van de tekst en in eerste instantie niet op de correcte spelling. Bekijk 'differentiatie' voor meer mogelijkheden.
- Laat de leerlingen eerst een brainstorm doen. Waaraan denken ze bij het onderwerp en de opdracht? Wat willen ze gebruiken in hun verhaal? Laat ze een kladversie maken van hun tekst.
- Als de leerlingen tevreden zijn over de eerste versie van de tekst, kunnen zij naar de spelling kijken. Wat hebben ze geoefend in de spellingsles? Is dat in de tekst ook goed gegaan? Laat ze er eventueel met zijn tweeën naar kijken. Verbeter de fouten en schrijf de laatste versie van de tekst.
- De teksten zijn klaar! Suggesties: Laat de leerlingen de tekst aan elkaar voorlezen, maak van de teksten een boekje, bewaar de teksten in een verhalenschrift, publiceert de teksten in de schoolkrant of in een nieuwsbrief naar ouders of hang de teksten op in de klas. Dit is natuurlijk ook afhankelijk van de soort tekst die geschreven is.

Differentiatie

Als het schrijven in het Fries moeilijk is, laat de leerlingen dan in tweetallen werken.

Friestalige leerlingen kunnen niet-Friestalige leerlingen helpen met de Friese woordenschat, talige leerlingen kunnen minder talige leerlingen helpen met het handig omgaan met woorden en zinnen en creatieve leerlingen kunnen minder creatieve leerlingen helpen met ideeën en vormen. Als niet alle leerlingen zich vertrouwd voelen met het schrijven in het Fries, kunnen (sommige) leerlingen de schrijfo opdracht ook in hun eigen taal doen (Nederlands of een andere taal). Laat de leerlingen die het verhaal niet in het Fries geschreven hebben de tekst vertalen met behulp van internet. De website www.frysker.nl heeft de mogelijkheid om teksten te vertalen van het Nederlands in het Fries. Laat de leerlingen de Friese versie opschrijven of uitdrukken. Laat ze in de Friese tekst op zoek gaan naar woorden die passen bij de spellingsregel waar ze mee geoefend hebben.

Kribelbisten NL

Handleiding voor de leerkracht

De leerlingen leren over insecten en andere kriebelbeesten in de tuin en spelen een Dieren-wie-ben-ik-spelletje.

Tijdspad

50 - 60 minuten.

Doelen

Deze lesdoelen zijn gekoppeld aan doelen uit het referentiekader en worden automatisch afgevinkt.

- De leerlingen kijken naar een fragment uit Tsjek over insecten en andere kleine diertjes in de tuin (Luisteren/A2/Kan begrijpen waar Friezen die met elkaar praten het over hebben en Luisteren/B1/Kan een beschrijving begrijpen).
- De leerlingen praten over kleine diertjes in de tuin en waarom die belangrijk zijn. Ze leren verschillende diertjes kennen en doen een spelletje over die kleine dieren (In gesprek/A1/Kan duidelijk maken wanneer hij/zij iets niet begrijpt en vragen wat de ander bedoelt, In gesprek/A1/Kan informatie vragen of geven en In gesprek/A2/Kan een ander aanwijzingen geven).

Vorbereiding

- Ga voor de introductie van deze taalactiviteit op zoek naar kleine beestjes in de tuin. Neem ze mee de klas in. Dat kan de leerkracht doen, maar het kan ook een opdracht voor de leerlingen zijn voor de start van deze taalactiviteit. Zorg dat de beestjes niet kunnen ontsnappen en zorg voor voldoende lucht. Gebruik bijvoorbeeld een doorzichtig potje met folie eroverheen. Prik een paar gaatjes in de folie.
- Lees de beschrijving en 'differentiatie' bij deze taalactiviteit en kies niveau *, ** of *** voor de leerlingen in jullie groep. Op niveau * gaan de leerlingen alleen in gesprek, op niveau ** komt er een beetje lezen bij en op niveau *** schrijven de leerlingen zelf korte informatie. Bekijk alvast de 'helpblêden' bij de taalactiviteit om te bepalen welke materialen geschikt zijn voor jullie groep.
- Denk alvast na over (namen van) kleine beestjes die gebruikt kunnen worden voor het spelletje. De woordenlijst kan daarbij helpen. Voor het spelletje zijn ook briefjes met een plakrandje nodig.
- Zoek voor achtergrondinformatie wat boeken over kleine beestjes. Friese boeken met dit thema: 'Pykje Fjouwer' en 'Ik hâld fan Pod' van Lida Dijkstra en 'It bijeboek' van Charlotte Milner. Er kunnen ook Nederlandse en anderstalige boeken worden gebruikt. Het spelletje wordt in het Fries gespeeld.

Beschrijving

1. Introductie van het onderwerp.
Praat met de leerlingen over de kleine beestjes. Wat weten ze ervan? Zijn alle kleine dieren insecten? Wat zijn de kenmerken van insecten? Waar kun je kleine beestjes vinden?
2. Bekijk de filmpjes.
Bekijk met de leerlingen een of meerdere filmpjes over insecten en kleine diertjes. In de filmpjes wordt verteld dat kleine diertjes belangrijk zijn. Wat vinden de leerlingen daarvan? Praat met de leerlingen over de dieren.
3. Leer over de kleine beestjes.
Maak een lijst met Friese namen van kleine dieren. De woordenlijst 'kribelbisten' kan daarbij helpen, maar misschien weten de leerlingen nog wel meer namen. Weten jullie de Friese naam nog niet? Zoek die op in het woordenboek (bv. op www.frysker.nl)
Praat ook over hoe de dieren eruitzien, wat de kleine dieren doen en waar ze te vinden zijn. Hebben jullie diertjes meegenomen de klas in? Bekijk ze goed en ga op zoek naar de bijzondere kenmerken van de dieren. Onderzoek hoeveel poten ze hebben, of ze wel of geen vleugels hebben, welke bijzondere kunsten ze kennen, hoe hun vel eruitziet (zacht, ruw, glibberig), enz. Praat daarover in het Fries.
Als jullie werken op niveau ** of ***, dan kunnen nu de korte teksten over de dieren worden gelezen. Die zijn te vinden bij 'de taalactiviteit' en bij 'ekstra'. Laat voor niveau *** de leerlingen over alle kleine diertjes een kaartje invullen (de 'ynfokaartsjes kribelbisten' zijn te vinden bij de taalactiviteit)
4. Speel het spelletje.
Zo werkt 'Dieren-wie-ben-ik': alle leerlingen krijgen een plakbriefje op hun voorhoofd geplakt (het briefje kan ook op de rug worden geplakt). Zorg ervoor dat de leerling het briefje zelf niet kan lezen. Op het briefje staat de Friese naam van een klein beestje. De leerling moet ontdekken welk dier er op het briefje staat. De leerling mag in het Fries vragen stellen die met 'ja' of 'nee' beantwoord kunnen worden. Voorbeelden van vragen: 'Ha ik seis poaten?' (NL = 'Heb ik zes poten?'), 'Kin ik fleane?' (NL = 'Kan ik vliegen?'), 'Hâld ik fan blommen?' (NL = 'Hou ik van bloemen?'), 'Kin ik stekke?' (NL = 'Kan ik steken?'), enz. Bedenk eventueel vooraf een aantal vragen met de leerlingen. Als het lastig te raden is, kunnen leerlingen die op niveau *** hebben gewerkt, de informatiekaartjes bekijken. Als het dan nog niet lukt, mogen de andere leerlingen aanwijzingen geven. Als alle dieren zijn geraden, is het spelletje afgelopen. Als er meer briefjes zijn dan leerlingen, kunnen de leerlingen ook vaker een briefje krijgen.
5. Bespreek de opdracht na.
Hoe was het om zo'n Fries spelletje te doen? Lukte het om vragen te bedenken en die in het Fries te stellen? Konden de leerlingen de dieren raden? Weten de leerlingen de Friese namen van de dieren nog?

Differentiatie

In de beschrijving wordt de mogelijkheid gegeven om op drie niveaus bezig te zijn met deze opdracht. De doelen op niveau * worden automatisch afgevinkt in het doelenkader. Suggesties voor aanbod op niveau ** en *** zijn optioneel en worden daarom niet automatisch afgevinkt in het doelenkader.

- Niveau *: De leerlingen kijken en luisteren naar het Tsjek-fragment over insecten, ze leren over insecten en kleine dieren en spelen 'Dieren-wie-ben-ik'. Ze werken aan doelen die boven deze taalactiviteit staan.
- Niveau **: De leerlingen kijken naar het filmpje, leren over kleine dieren en lezen daar een paar korte teksten over. Er wordt dan ook gewerkt aan de doelen: Lezen/B1/Kan de belangrijke punten begrijpen en Lezen/A2/Kan de belangrijkste informatie begrijpen ('waar gaat het over?').
- Niveau ***: De leerlingen kijken naar het filmpje, leren over kleine dieren, spelen het spelletje en schrijven korte kaartjes over de dieren. Als er op dit niveau wordt gewerkt, dan wordt er ook gewerkt aan: Schrijven/A2/Kan een standaardformulier invullen.

Bekijk voor jullie groep op welk niveau de leerlingen de opdracht kunnen doen. Als de leerlingen samen mogen lezen en met elkaar over de tekst mogen praten, dan kan een moeilijkere tekst toch worden begrepen. Met de Friese teksten erbij, kan een korte tekst gemakkelijker worden geschreven.

Stimuleer de leerlingen om in het overleg over de opdracht Fries met elkaar te praten, om zo te werken aan 'in gesprek'-doelen. Daag de Friestalige leerlingen uit om hun taal vast te houden, ook als ze samenwerken met niet-Friestalige leerlingen. Op diemanier helpen ze de niet-Friestalige leerlingen bij het luisteren en verstaan van het Fries.

Voor leerlingen die het moeilijk vinden om voor het spelletje vragen in het Fries te bedenken, kunnen vooraf een paar mogelijke vragen worden bedacht en geoefend.

Voor leerlingen voor wie de praatdrempel nog te hoog is, kan ervoor gekozen worden om niet in het Fries te praten. Zij werken dan niet aan doelen op het gebied van in gesprek gaan, maar wel aan doelen op het gebied van luisteren en verstaan van het Fries, door het Fries van andere leerlingen.

De taalactiviteit kan gekoppeld worden aan andere vakken. Sluit bijvoorbeeld aan bij doelen voor natuur- en techniekonderwijs of creatieve vakken. Maak met de leerlingen een insectenhotel voor in de tuin of laat de leerlingen heel precies naar de kleine dieren kijken en daar een tekening van maken. Schrijf daar natuurlijk de Friese naam van het diertje bij.

Evaluatie

Het observatie-instrument 'mûnling oerlis' (NL = 'mondeling overleg') kan bij stap 3 en 4 worden ingezet. Maak de keus om de leerlingen individueel te observeren of als groepje. (gebruik dan het instrument voor het observeren van de groep)

De observatie-instrumenten zijn te vinden bij 'Evaluasjes'.

Gebruik de observaties om de ontwikkeling van de leerlingen te volgen of voor feedback naar de leerlingen. Als sommige items niet in te vullen zijn, laat die dan leeg.

Lêsbegryp Eintoets A2.1 NL

Handleiding voor de leerkracht

Met de Leesbegripstoetsen krijg je grip op de Friese leesbegripsvaardigheid. Gebruik de toetsen om een indruk te krijgen van het instapniveau én de voortgang van de leerlingen. Dat kan helpen om het Friese lesaanbod op de leerling(en) af te stemmen.

Voor wie?

- Voor groep 5 t/m 8 in het basisonderwijs is er een Starttoets, Eintoets en optionele Tuskentoets. De toetsen sluiten aan bij de referentieniveaus A2.1 t/m B1.2 uit het referentiekader Fries.

Organisatie

Neem de A2.1 Eintoets voor groep 5 af aan het einde van het schooljaar. De toets dient als eindmeting om de voortgang van de leerlingen in kaart te brengen en is qua moeilijkheid vergelijkbaar met de Starttoets.

De toets duurt 30 minuten en bestaat uit twee teksten met in totaal zo'n 20 vragen.

Evaluatie

Een score tussen de 58% en 78% geeft aan dat een leerling het niveau van de toets beheerst.

Stavering en skriuwen

De letters û en oe

Handleiding voor de leerkracht

In deze les leren de leerlingen de spellingsregels die bij de letters û en oe horen. Ze oefenen met spellingsopdrachten en schrijven een korte tekst.

Regels

De regels die bij de û en oe horen zijn:

- Wij schrijven de oe-klank met een û.
- Als het Nederlandse woord oe heeft, schrijven wij in het Fries ook een oe.

Vorbereiding

- Zorg er voor dat de apparatuur klaar staat die de leerlingen nodig hebben om de les te kunnen maken.
- Neem de les zelf van te voren door. De les is te vinden bij 'Learnmiddelen' in Spoar 8. Klik bij Meunstertún op 'Oefenmateriaal Stavering' en kies de letters û en oe.
- Plan de les in voor de leerlingen door op de knop 'Ynplanne' rechtsboven te klikken.

Beschrijving

1. Introduceer de regel. Dat kan door klassikaal het begin van de les op het digibord te bekijken.
2. De leerlingen gaan zelfstandig aan de slag met de opdrachten.
3. Als de opdrachten klaar zijn, kunnen de leerlingen aan de slag met de educatieve game 'Meunstertún' over woordenschat, spelling en grammatica.

Differentiatie

- Als het moeilijk is om zelfstandig aan het werk te gaan met de opdrachten, kunnen de opdrachten ook in een tweetal gemaakt worden of laat leerlingen die meer instructie nodig hebben met elkaar aan de instructietafel zitten.

Let op!

Het leren van spelling staat in dienst van het schrijven van teksten. De spellingslessen hebben het doel om de leerlingen zich beter vertrouwd te voelen met het schrijven van Friese teksten en dat de kwaliteit van de eigen geschreven Friese teksten beter wordt.

Verbind de spellingslessen zoveel mogelijk aan teksten. Laat de leerlingen regelmatig zelf teksten schrijven en koppel daar het oefenmateriaal voor de spelling aan. Wijs de leerlingen bij het schrijven en nakijken van de tekst nog eens op de spellingsregels waar ze mee geoefend hebben.

Zichtbaar in de klas

Woordenlijst letter ú en u

tûke	boek
mûs	poetse
hûn	koek
grûn	toets
kompjûter	doek

Bij het schrijven van teksten

De schrijfpdracht

Deze opdracht kan helemaal los aangeboden worden van bovenstaande spellingsles.

- Kies een creatieve opdracht en vertel de leerlingen dat zij in het Fries zullen schrijven. Als de leerlingen zich niet vertrouwd voelen. ('ik kan niet Fries schrijven') wijs ze er dan op dat het gaat om het creatieve proces en de inhoud van de tekst en in eerste instantie niet op de correcte spelling. Bekijk 'differentiatie' voor meer mogelijkheden.
- Laat de leerlingen eerst een brainstorm doen. Waaraan denken ze bij het onderwerp en de opdracht? Wat willen ze gebruiken in hun verhaal? Laat ze een kladversie maken van hun tekst.
- Als de leerlingen tevreden zijn over de eerste versie van de tekst, kunnen zij naar de spelling kijken. Wat hebben ze geoefend in de spellingsles? Is dat in de tekst ook goed gegaan? Laat ze er eventueel met zijn tweeën naar kijken. Verbeter de fouten en schrijf de laatste versie van de tekst.
- De teksten zijn klaar! Suggesties: Laat de leerlingen de tekst aan elkaar voorlezen, maak van de teksten een boekje, bewaar de teksten in een verhalenschrift, publiceert de teksten in de schoolkrant of in een nieuwsbrief naar ouders of hang de teksten op in de klas. Dit is natuurlijk ook afhankelijk van de soort tekst die geschreven is.

Differentiatie

Als het schrijven in het Fries moeilijk is, laat de leerlingen dan in tweetallen werken. Friestalige leerlingen kunnen niet-Friestalige leerlingen helpen met de Friese woordenschat, talige leerlingen kunnen minder talige leerlingen helpen met het handig omgaan met woorden en zinnen en creatieve leerlingen kunnen minder creatieve leerlingen helpen met ideeën en vormen. Als niet alle leerlingen zich vertrouwd voelen met het schrijven in het Fries, kunnen (sommige) leerlingen de schrijfpdracht ook in hun eigen taal doen (Nederlands of een andere taal). Laat de leerlingen die het verhaal niet in het Fries geschreven hebben de tekst vertalen met behulp van internet. De website www.frysker.nl heeft de mogelijkheid om teksten te vertalen van het Nederlands in het Fries. Laat de leerlingen de Friese versie opschrijven of uitdrukken. Laat ze in de Friese tekst op zoek gaan naar woorden die passen bij de spellingsregel waar ze mee geoefend hebben.